

אספּרה שמך לאחי

סיפור מגילת אסתר

בעזה"ת

ניתן להשיג את החוברת

אספרה שמך לאחי

על

סיפור יציאת מצרים

מגילת אסתר

מתן תורה

נס חנוכה

ועל סדר הפרשיות

אצל ישראל יצחק משי להב

רימון 26 בני ברק

0533142953

תרומות להדפסה יתקבלו במרבה

הצרות והארות ניתן לשתח wa052052@gmail.com

הקדמה

אמרו חז"ל במדרש (שוח"ט משלי פ"ט) שכל המועדים בטלים וימי הפורים אינם בטלים שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו וגו'. וכתב ע"ז הרדב"ז חלק ב סימן תרס"ו כי ח"ו שיתבטלו המועדים שהרי כתוב לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, אלא שבזמן ההוא תרבה הטובה והשמחה והמנוחה עד שיהיו כל הימים שוים אצל בני אדם כאלו נתבטלו המועדים אבל ימי הפורים יהיו נזכרים ונעשים אע"פ שאינם מן התורה כי יהיו ישראל זוכרים הצער וכי נמכרו למיתה וכל מה שאירע להם באותו זמן וכו'.

עכ"פ רואים בדברי חז"ל שיש חשיבות מיוחדת לפורים בענין הזכרון לעתיד יותר משאר מועדים, ואפשר לומר משום שכל המועדים הם בעבור נס ושינוי הטבע, אבל פורים היה נס בתוך הטבע, להורות לנו שאין טבע בעולם אלא הכל הוא נס, וכמש"כ הרמב"ן בסוף פרשת בא שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון. ולכן אף כשירבו הניסים לעתיד עם כל זה ימי הפורים לא יתבטלו דזה צריך תמיד לזכור שאין טבע אלא הכל מעשה ה'.

ליקטתי בס"ד על מגילת אסתר וארבע פרשיות מאמרי חז"ל והמפרשים בדרך סיפור, וקראתיו בשם "אספרה שמך לאחי, שכל התורה שמותיו של הקב"ה, ואקוה שיהא זה לתועלת לחזק ולהחדיר האמונה בלב בני ישראל, כשמש"כ החת"ס בצוואתו: יש לנו אב זקן לא נשתנה ולא ישתנה.

בעזה"ת

ניתן להשיג את החוברת

אספרה שמך לאחי

על

סיפור יציאת מצרים

מגילת אסתר

מתן תורה

נס חנוכה

ועל סדר הפרשיות

אצל ישראל יצחק משי להב

רימון 26 בני ברק

0533142953

תרומות להדפסה יתקבלו במרבה

הצרות והארות ניתן לשתח wa052052@gmail.com

פתיחה

הימים היו לקראת¹ סוף גלות בבל, היהודים מחכים ומצפים שיושלם החשבון של שבעים שנה² שנגזר עליהם להיות בגלות, כדי שיוכלו לעלות בשמחה לארצנו ולבנות את בית מקדשינו.

בית המקדש נחרב בשנת ג' אלפים של"ח, כבר שמונה עשרה שנה לפני החורבן הגלה נבוכדנצר³ את רוב חכמי התורה, והם הקימו ישיבה ללמוד בבבל, בחורבן בית המקדש גלו כל היהודים, ומאז היה שממה, במשך חמישים ושתים שנה לא עבר איש בארץ,⁴ גם העופות והבהמות ואפילו הדגים גלו לבבל, נוסף על כך במשך⁵ שבע שנים בזמן הגלות, היתה גם גוף הארץ חרבה, הארץ נשרפה, לא היו יכולים לזרעה, ולא עלתה בה עשב, כמהפכת סדום ועמורה. כעבור שבעים שנה מתחילת הגלות, זאת אומרת: חמישים ושתים שנה אחר החורבן,⁶ פקד ה' את עמו ועלו זרובבל ויהושע הכהן עם חלק מהיהודים לירושלים ברשיון המלך כורש, ויסדו יסוד בית המקדש, ז'בנו את המזבח, אבל שונאי ישראל הלשינו עליהם לכורש מלך פרס, וציווה לבטל המלאכה שלא לבנות עוד בנין בית המקדש, וכאשר ראה כן דניאל שהיה עדיין בגלות בבל שהתבטל הבנין, ואין הגאולה ממהרת לבא, הבין שטעה בחשבונו, וצריך להמתין שבעים שנה מזמן החורבן ולא מתחילת הגלות, ומרוב צער התאבל ועינה את עצמו במשך עשרים ואחד שנה, לא אכל לחם מקמח נקי, בשר ויין לא בא אל פיו, ולא סך את עצמו,⁸ עד שנשלמו עשרים ואחד שנה.

גם הנביא חבקוק, הצטער מאוד על הצלחת מלכות בבל, ואיחור הגאולה, מה עשה?⁹ עוגה ועמד בתוכה ואמר: לא אזוז מכאן עד שאשמע למה ה' מביט ורואה בהצלחתו של רשע, וה' הבטיחו שעוד יראה במפלתו של בבל, וככלות השבעים שנה לא יתמהמה, אלא מיד ישראל יגאלו.

תוקף הגלות לא התבטא רק בעזיבת הארץ וגירוש ממנה, אלא גם ברוחניות היה קשה ליהודים, בתחילה כשירדו לבבל, היו אתם גדולי תורה שנקראו¹⁰ החרש והמסגר" אלף גבורים עושי מלחמה, ומה היתה גבורתם הרי היו נתונים בשלשלאות של ברזל, אלא, היו גבורים במלחמתה של תורה, כיון¹¹ שפותח אחד מהם את פיו בתורה נעשו כולם כחרשים ואילמים, וכשה'¹² רצה להחזיר את העולם לתהו ובוהו כמו שהיה מבראשית, בשביל עוונות הרשעים, נסתכל בצדיקים הללו ובזכותם היה

¹ רש"י פ"א א'.

² ירמיה כ"ט י'.

³ רש"י גיטין דף פח.

⁴ שבת קמ"ה:

⁵ יומא נד.

⁶ ירמיה כ"ט י', עזרא א' א' וברש"י שם, ועזרא ד' ח'.

⁷ סדר עולם רבא כ"ט

⁸ פ"י רש"י (דניאל פרק י' ב') כ"א שנה הם, י"ח שנה, משנה אחת לדריוש המדי אשר שם אל לבו לחשוב ע' שני הגולה כמו שכתוב עד שנת שנים לדריוש הפרסי בן אסתר שבנה הבית, וגי' שנים היתירים לא ידעתי אם לפנייהם התחיל להתענות, או משך קבלת נדר תעניותיו גי' שנים לאחר הבנין.

⁹ חבקוק ב', ישעיה כ"א ו' ברש"י.

¹⁰ מלכים ב' כ"ד

¹¹ סנהדרין ל"ח.

¹² סנהדרין ק"ג. וברש"י שם

קיום לעולם, וכשהם גלו,¹³ לקחו עמם אבנים ועפר מירושלים ובנו בית כנסת בנהרדעא שבבבל, ותמיד היתה השכינה מצויה שם.

אבל בסוף הגלות בזמן אחשורוש שבאו לשושן הבירה במדינת עילם¹⁴ היה עניות בתורה, ואף שזכו ללמוד שהיו שם דניאל ומרדכי לא היו דורם עוסקים בתורה ולא זכו אלו החכמים ללמד, מפני¹⁵ גסות הרוח שהיה במקום ההוא.

נחזור לתחילת הגלות: העם כשדים שבבבל,¹⁶ לא היו ראויים להיות עם, גוי מר ונמהר, עם שוטה הוא, מן הבריות שכביכול הקב"ה מתחרט עליהם על שבראם, בתחילה היו מלכות שפלה, אך לפני שהחריבו את בית המקדש¹⁷ כבש ה' את כל העולם כולו תחת נבוכדנצר הרשע מלך בבל, כדי שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר ה' את בניו, ולכן ה' גזר: שכל¹⁸ עם וממלכה שלא יקבל עליו מרצון עול שעבוד נבוכדנצר מלך בבל יפקד בחרב ברעב ובדבר עד שיכלה ביד נבוכדנצר, ויעבדו אותו ואת בנו ואת בן בנו, עד שיבא זמנו, ונבוכדנצר משל על כל העולם, וכנס כסף לרוב, אך¹⁹ עינו צרה היה בממונו, וכיון שנטה למות אמר: כל הממון הזה איני מניחו לבני אויל מרודך, ובכן היכן הטמין ממונו?

למדינתו בבל²⁰ בנה חומות חזקות מאוד וסביב החומה הקיף את מי הנהר פרת וחפר בו תעלות רבות, שלא יוכלו לכבוש אותו בשום אופן, ובנה סכר גדול בשביל מי הנהר הרבים והעצומים, וטרם מותו ציווה לחפור סמוך לנהר פרת שמסביב לחומה חפירות גדולות, והניח בתוכן ספינות ענקיות, מילא אותן באוצרותיו²¹ וכיסה אותן בעופרת, והסיט עליהן את מי הנהר, כך נעלמו אוצרותיו מידי אנשים. אחריו מלך בנו אויל מרודך ואחריו מלך בן בנו בלשצר, בזמנו מרדו מדי ופרס וצרו על העיר ללכדה, אך לא יכלו, עד שהגיע זמנה של בבל.

כאשר²² בלשצר מלך בבל [אביה של ושתין] עשה סעודה גדולה,²³ הוא היה רגיל לשתות יין כנגד אלף איש ולא היה משתכר, אבל כיון שהיה²⁴ גאוותן בגד בו היין באותה סעודה והשתכר, וכשהשתכר אמר להביא כלי בית המקדש, לשתות בהם, כי לפי חשבונו כבר עברו שבעים שנה מהגלות, וחשב שיותר לא יגאלו, וכששתו בהם, יצאו אצבעות יד אדם מן השמים וכתב על כותל ההיכל מספר מילים לא מובנות, המלך נבהל מאוד, קרא לכל חכמיו, והבטיח למי שיפענח את מה שכתוב, להשליטו על שליש מלכותו. לאכזבתו לא הצליח אף אחד לפענח את הכתוב, המלכה הציעה לקרא לדניאל, דניאל הוכיח את בלשצר על השתמשו בכלי בית המקדש, ובישר לו

¹³ רש"י מגילה כ"ט, וראש השנה כ"ד :

¹⁴ רש"י קידושין דף מט :

¹⁵ סנהדרין כד.

¹⁶ חבקוק א', ישעיה כ"ג י"ג, סוכה נ"ב :

¹⁷ חגיגה י"ג :

¹⁸ ירמיה כ"ז ח', והוא מהמלכים שמלכו בכיפה, מגילה י"א.

¹⁹ מדרש אבא גוריון א'

²⁰ מדרש רבה מהדורת זכר חנוך ליקטים פ"ב א' בשם התירוש

²¹ ילקוט שמעוני רמז תתרמ"ו.

²² דניאל פ"ה

²³ מגילה י"א וי"ב

²⁴ חבקוק פ"ב ה' ברש"י.

את מותו הקרוב, על פי הכתב "מנא מנא תקל ופרסיך" שפירושו: "חשב שקל ושיבר" (א) ה' חישוב ומנה את שנות מלכותך והשלימה, כי בא מועד מלכות אחרת, ב) נשקלת לפניו במאזנים ונמצאת חסר מכל צד. ג) מלכותך נשתברה, ונתנה למדי ופרס.

בלשצר עמד בהבטחתו והמליך את דניאל על שליש מלכותו, אבל באותו לילה התקיימה הנבואה ובלשצר נהרג. וכך היה: כאשר בלשצר הרשע²⁵ שמע מדניאל את הגזרה, אמר לעבדיו, כל מי שתראו שנכנס כאן בלילה הזה, אף אם יאמר לכם שהוא המלך הרגו אותו, ובלשצר מגודל החרדה שהיה לו ביום קיבל קלקול קיבה, ובלילה היה צריך לצאת לצרכיו חוץ לטרקלין, וכשיצא לא ראוהו השומרים, אך כשנכנס ראו אותו, אמרו לו מי אתה? אמר להם, אני המלך! אמרו לו הרי כך ציוה המלך, להרוג כל מי שנכנס אף שיאמר שהוא המלך, ואכן כך עשו, פצעו את מוחו,²⁶ וזכרתו את ראשו, ויברחו עמו אל מחנה מדי ופרס שצרו על העיר מבחוץ.

אז ציוה כורש מלך פרס לפרוץ את הסכר של הנהר שסביב העיר, הנהר התייבש, ומצא שם²⁷ שש מאות ושמונה ספינות שהיו מלאים זהב טוב, ואבנים טובות ומרגליות, ואח"כ כבש את העיר, ה' גילה לו את המטמון כדי שיעזור ליהודים לבנות את בית המקדש²⁸ אך לבסוף הרשיע ולא בנה בעצמו את בית המקדש אבל עדיין נתן רשות לבנות. אחרי שכורש מת,²⁹ מלך תחתיו בנו ששמו היה במבישה, ואחריו מלך אחשורוש הרשע, שירש את כל האוצרות של כורש.

²⁵ שיר השירים רבה פרשה ג פסקה ו

²⁶ יוסיפון פיג, עיי"ש שאין דבריו מותאמים כ"כ עם מדרש שה"ש רבה הנ"ל, ועיין עוד ברש"י דניאל ה' א' שהביא בשם יוסיפון קצת בשינוי ממה שהוא לפנינו.

²⁷ תרגום פ"א ד'

²⁸ מגילה י"ב ור"ה ד', ועיין סדר הדורות ג"א ש"צ כורש מלך ראשון.

²⁹ רש"י דניאל י"א ב'.

פרק א'

ויהי בימי אחשורוש

בזמן ההוא מלך המלך אחשורוש, הוא לא היה מזרע המלוכה,³⁰ אביו היה שומר אורוות הסוסים של המלך בלשצר. רשע היה אחשורוש מתחילתו ועד סופו,³¹ שונא ישראל מובהק לא פחות מהמן הרשע,³² נוסף למעלות אלו היה גם טיפש שאינו ראוי למלוכה, בתחילת מלכותו מלך על כל העולם מהודו ועד כוש מאתיים וארבעים מדינות, אבל מיד³³ בתחילת מלכותו הלשינו וקטרגו המלכה ושתי ועשרת בני המן, על היהודים בארץ ישראל, ואחשורוש ביטל את בניית בית המקדש, ולכן איבד³⁴ ממלכותו מאה ושלוש עשרה מדינות, ונשאר למלוך רק על מאה עשרים ושבע מדינות, וזה נשאר לו בזכותה של אסתר שהיתה דומה במעלות לשרה אמנו שחיתה מאה עשרים ושבע שנים. ולמה נקרא³⁵ שמו אחשורוש? כי הוא היה מלך רע, וכל מי שהיה נזכר בו, מרוב צער היה נאנח ואומר "אח" אוי כואב לי ה"ראש". ושתי המלכה היתה בתו של בלשצר שהיה בן בנו של נבוכדנצר, וכיון שהיתה בת מלכים, נשא אותה אחשורוש לאשה³⁶ כדי לחזק את מלכותו.

כסא שלמה

שלמה המלך,³⁷ היה מלך גדול מאוד, ה' אהב אותו, והמליך אותו על כל העולם, נתן לו חכמה ודעת וגילה לו סודות וסתרים, כל המלכים פחדו ממנו, כולם היו סרים למשמעתו, שדים ורוחות היו מסורים בידיו, מסים היו נותנים לו, כל דגי הים ועוף השמים בהמות וחית הארץ עולות ובאות לבית המטבחים להיות שחוטות לסעודת שלמה, עשיר ואדיר, תם וישר היה וסר מרע, הוא המלך שלמה עשה כסא קדוש ומופלא מאוד, בספרי הנביאים קראו לזה³⁸ כסא ה'. לכסא היה³⁹ שש מעלות (מדרגות), על המעלה הראשונה רובץ שור זהב וממולו אריה זהב, על המעלה השנית רובץ זאב זהב וממולו כבש זהב, על המעלה השלישית רובץ נמר זהב ולעומתו גמל זהב, על המעלה הרביעית רובץ נשר זהב וממולו טווס זהב, על המעלה החמישית רובץ חתול זהב, וממולו תרנגול זהב, על המעלה השישית רובץ נץ זהב וממולו יונה זהב. וכאשר המלך שלמה שם רגלו על המעלה הראשונה האריה פושט ידו של ימין, והשור פושט ידו של שמאל, ומעלים את המלך על המעלה השנית, וכך היה עולה עד המעלה השישית, ושש מעלות אלו היו⁴⁰ כנגד ששה סדרי משנה. וכשהיה עולה בהם על הכסא היה יוצא הכרזות על מצוות המלך, כשעלה מדרגה אחת, היה⁴¹ יוצא כרוז

³⁰ מגילה י"ב:

³¹ מגילה י"ד.

³² מגילה י"ב.

³³ עזרא ד' ו'. תרגום פ"א א', רש"י פ"ט י'.

³⁴ תרגום פ"א א', ואלשיך.

³⁵ מגילה י"א ובמהרש"א שם.

³⁶ מלבי"ם

³⁷ תרגום שני פסוק ב', וילקוט שמעוני רמז תתרמו. מד' אבא גוריון פ"א.

³⁸ דברי הימים א' כ"ט כ"ג, ועיין בשמות רבה ט"ו כ"ו, שבימיו נתמלא אור הלבנה.

³⁹ מלכים א' י' י"ט.

⁴⁰ אסתר רבה א' י"ב.

⁴¹ במתנות כהונה פ"י הכרוז מכריז, פשוטה כמשמעו כי הכסא מלאכת השמים היה, וכן נוטה לפרש במהרז"ו שנעשה הכסא במלאכת אלוקות שהיה הכרוז יוצא מעצמו.

מעצמו בדרך פלא ואמר: "לא ירבה לו נשים", מדרגה שנייה, הוכרז: "לא ירבה לו סוסים", שלישית: "כסף וזהב לא ירבה לו" רביעית: "לא תטה משפט", חמישית: "לא תכיר פנים", שישית: "לא תקח שוחד", ושם ירדו הנשרים ולוקחים את המלך שלמה ומעלים ומושיבים אותו על ראש הכסא, ולפני שהתיישב היה הכרוז אומר לו: דע לפני מי אתה יושב לפני מי שאמר והיה העולם, וכשישב המלך על כסאו היה הנשר הגדול לוקח כתר מלכות ונותנה בראשו, ויונת הזהב יורדת מן העמוד ופותחת הארון ולוקחת ספר תורה ונותנו ביד המלך, לקיים את המצווה שכתוב "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" והכהן הגדול והזקנים היו באים ושואלים בשלום המלך ויושבים מימינו ומשמאלו ודנין עמו הדין, וכשמעלים את העדים לפני שלמה היו מנגנות פוקעים, גלגלות חוזרים, אריות נוהמין, נשרים פורחין, טווסין רצין, כדי לחטוף לבם של עדים בשביל שיעידו אמת.

וכשהגלהו⁴² נבוכדנאצר רצה לישוב עליו, וכאשר הניח רגלו פקע תנין של כסף והכה אותו על ירך שמאלו והיה מצטער ממנה עד יום מותו, גם פרעה בקש לעלות ולישב עליה והכה אותו הארי על ירכו והיה צולע, לפיכך נקרא פרעה נכה, וכשמלך דריוש והחריב את בבל נטל את הכסא והביאו למדי ולא ישב אדם עליו, ובשעה שרצה אחשוורוש לישוב על כסא שלמה אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע "אל תנבל כסא כבודך", ולא יכל אחשוורוש לשבת עליו, שלח והביא חכמים ממצרים לעשות כדמות הכסא⁴⁴ ולא יכלו לעשות כמוהו, ועשו לו כסא אחר גרוע ממנו, כמובן שהחיות לא יכלו לזוז ולשאוג כמו בכסא של שלמה המלך, אבל עם כל זה, היה הכסא גדול ומכובד ועל זה נאמר כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה.

משתה אחשוורוש

בשנה השלישית למלכו, כאשר⁴⁵ חישוב אחשוורוש את שנות הגלות של היהודים, טעה בחשבונו, ולפי טעותו חשב שכבר עברו שבעים שנות גלות, וכיון שעבר הזמן ולא נגאלו, לא יגאלו עוד, אמר אחשוורוש בליבו, המלך הקודם בלשצר חישוב את שנות הגלות וטעה אבל אני לא טועה, ומרוב שמחתו עשה סעודה גדולה, תחילה עשה משתה⁴⁶ לכל שרי העיירות, והעבדים המשרתים את המלך,⁴⁷ וגם למלכים של מאה עשרים ושבע מדינות, במשך מאה ושמונים יום, והיה מראה להם⁴⁸ אוצרות עושר שהוצא מבית אלוקינו בירושלים, כל יום הראה להם שלושים כלים חדשים של ביהמ"ק, סך הכל חמשת אלפים וארבע מאות כלים,⁴⁹ וכשנשלמו הימים האלה אמר עכשיו אני עושה משתה לבני מקומי, והזמין לסעודה⁵⁰ לכל עם ישראל הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן, ועצת המן היתה לאחשוורוש להחטיא את היהודים ושיהיה עליהם ח"ו קטרוג בשמים לכן הציע להזמין ברצון, מי שירצה יבוא ומי שלא

⁴² מדרש אבא גוריון פ"א

⁴³ ירמיה י"ד כ"א.

⁴⁴ תרגום יונתן פ"א פסוק ב'.

⁴⁵ מגילה י"א ע"ב.

⁴⁶ פי הגר"א ע"ד הפשט.

⁴⁷ תרגום.

⁴⁸ תרגום שני, לקוטי אנשי שם, עזרא א' י"א.

⁴⁹ ילקו"ש תתרמ"ח.

⁵⁰ ילקו"ש תתרנ"ז

ירצה לא יבא, כדי שלא יהיה להם מליץ יושר לומר שהכריחו אותם לבא לסעודה, ועל ידי זה שיחטאו לא יצאו יותר מהגלות, ⁵¹ואף שלפי חשבונם כבר עבר שבעים שנה ולא נגאלו, עם כל זה חשש שיצעקו אל ה' הקול קול יעקב ויחזרו ישראל בתשובה, ויגאלם, ולכן קרא למשתה מגדול ועד קטן, כי גם התינוקות של בית רבן רצה לטמא את הבל פיהם כדי שלא יהיה זכות תשב"ר מגן עליהם.

עמד מרדכי הצדיק ואסר ליהודים ללכת לסעודה, ⁵²וכך הכריז ואמר: אל תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש שלא הזמין אתכם רק כדי שיהיה עליכם קיטרוג בשמים, שיהא פתחון פה למדת הדין לקטרג עליכם לפני הקב"ה, אבל היו יהודים שלא שמעו לו, והלכו למשתה שמונה עשרה אלף, חמש מאות ארבעים וארבעה יהודים.

אחשוורוש עשה משתה שבעת ימים, וכשהגיעו כל האורחים למשתה ⁵³הושיב אותם בחצר ולא היה מספיק מקום, הושיב אותם בגינה, ועדיין לא הספיק המקום עד שהושיב אותם בביתן שהוא מקום נטוע באילנות. כיון שכל מחשבתו היה להחטיא את היהודים, כדי שלא יצאו מהגלות, לכן פרש ⁵⁴להם למצע בגדי צבעונים כדי שישתכלו בהנאה על הצבעים ושאר דברים יפים וישכחו מלחשוב ביראת ה', ואת הבגדים עשה שיהיו מרוקמים בפתילי בוץ וארגמן שהוא שעטנז צמר ופשתים יחד, ואותם פרש על גלילי כסף ועל עמודי שש, ערך מטות זהב וכסף לישב עליהם בסעודה, על רצפה של אבנים טובות בהט ושש ודר וסחרת, והשקה אותם בכלי זהב, וגם בכלי בית המקדש השקה אותם, ⁵⁵וכלי בית המקדש היו כל כך יפים עד שכלי זהב של אחשוורוש היו נראים לעומתם משונים כעופרת, אך כאשר ⁵⁶ראו היהודים את כלי בית המקדש היו בוכים ומספידים, ולא היו רוצים להסב עמהם ועשה להם מסיבה לעצמם.

ויין מלכות, לכל אחד נתן יין שהוא גדול ממנו, ⁵⁷אם היה אדם גדול אומרים לו בן כמה שנים אתה? א"ל בן ארבעים שנה אני, היו נותנין לו יין בן חמשים שנה, והשתייה היתה מרצון לא הכריחו לשתות, כי כן צוה המלך על כל שרי הסעודה לעשות לכל אחד כרצונו, וכשהיו שותים בסעודה, ⁵⁸לא השתמשו בכלי אחד פעמיים, אלא כל מי שהיה גומר לשתות בכלי זהב, היה מכניסו לכיסו והיה שלו, ומביאים לו גביע זהב אחר, וכך היו מחליפים כוסות בכל שתייה, והיין היה יין טוב מאוד, יין מלכות, ובשפע, כמה שרצו יכלו לשתות, והכול כדי לגרות ולהכשיל את היהודים שיחטאו מעצמם בלא אונס.

⁵¹ ר' שמואל די אוזידא

⁵² רבה ז' י"ג

⁵³ מגילה י"ב

⁵⁴ מגילת סתרים

⁵⁵ רבה א' י"א

⁵⁶ תרגום א"ג. אבא גוריון פרשה א

⁵⁷ פנים אחרים

⁵⁸ ילקו"ש תתרמ"ח, אבא גוריון א, ואלשיך א' ח'.

אחשורוש⁵⁹ היה מלגלג ושואל ליהודים, האם ה' יכול לעשות לכם סעודה יותר גדולה מזו? כיון שאחשורוש חשב שבני ישראל כבר לא יצאו מהגלות, כי לפי חשבונו כבר עבר הזמן של שבעים שנה, לכן לא רק שהשתמש בכלי בית המקדש ועשה בהם סעודה,⁶⁰ אלא גם לבש בגדי כהונה, מתוך נקמה והתנשאות על אויביו היהודים.

גם ושתי המלכה המרשעת,⁶¹ שהיתה משעבדת את בנות ישראל באופן לא צנוע והכריחה אותן לעבוד בשבת, גם היא עשתה משתה נשים⁶² והשקתה אותן יין אדום והושיבה אותן בהיכל המלך כדי להראות להן את עושרו, והיתה אומרת לכל הנשים הסקרניות את כל הנעשה בבית המלך את שעשועיו ומנהגיו כאן המלך אוכל כאן הוא שותה, כאן הוא ישן וכדומה.

תפילת הצדיקים

אנשי הסנהדרין הצדיקים, ואתם מרדכי⁶³ הצדיק, היו מתפללים לה' בכל שבעת ימי המשתה, שה' יבלבל וישבית את שמחת הנכרים שמזלזלים בכל דברי קדושה, ומרדכי הצדיק היה שרוי בצום בכל השבוע לא אכל ולא שתה. גם מלאכי השרת בשמים לא יכלו לסבול את החילול ה', אך לא העיזו לדבר בפה והיו כותבים פתקים ומשליכים לפני הקב"ה ואומרים: ריבוננו של עולם בית המקדש חרב ורשע זה עושה בתי מרזח במשתה ושמחה? וביום השביעי שהיה שבת קודש התקבלה תפילת מרדכי ותפילת הסנהדרין לפני ה', ושלח מלאך לערבב את המשתה.

כשבני ישראל⁶⁵ אוכלים ושותים ושמחים הם מברכים ומשבחים ומקלסים להקב"ה, אבל כשאומות העולם אוכלים ושותים, מתעסקים הם בשטויות זה אומר נשי מדיות נאות וזה אומר פרסיות נאות, אמר להם אחשורוש הטיפש: המלכה ושתי לא מדית ולא פרסית אלא כשדית רוצים אתם לראותה אמרו לו כן, וכטוב לב המלך ולב שרי המדינות ביין, אמר לשבעת משרתי המלך להביא את ושתי המלכה לפניו רק בכתר מלכות על ראשה, להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא, וזה נגזר עליה משמים לעונש לפי שהיתה מפשטת בנות ישראל וכופה עליהן לעשות מלאכה ביום השבת, לכך נגזר עליה שתשחט ערומה בשבת.

כששמעה המלכה הארורה⁶⁶ את הדבר, שהמלך קורא לה שמחה להראות את יפיה, ולכן התקשטה והתמרקה והתייפתה, אך כשלקחה את המראה בידה לראות בה את צורתה⁶⁷ נבהלה ומיאנה לבוא, היא ראתה שפרחה לה צרעת, והמלאך גבריאל

⁵⁹ רבה א' ה.

⁶⁰ ילקו"ש רמז תתרמ"ו, ופי' המיוחס להרמב"ם.

⁶¹ מגילה י"ב

⁶² תרגום שני

⁶³ תרגום

⁶⁴ רבה א' י.

⁶⁵ אסתר רבה פ"ג פ"ג

⁶⁶ פי' המיוחס להרמב"ם, ומפרש שם שרק היא היתה רואה מה שבפניה וחברותיה לא היו רואות דבר.

⁶⁷ מגילה י"ב, תרגום שני, ובפי' המיוחס להרמב"ם וכן באלשיך א' ט' כתבו זנב על מצחה.

עשה לה זנב, ומשמים עשו זאת כדי⁶⁸ שלא תרצה לבוא ותהרג, וכשבאו השרים להזמינה, שלחה דברי בוז לומר למלך: אתה בן שומר הסוסים, שמע אל דברי: משוגע הנך ומשוגעים הם עבדיך העומדים לפניך, אני הנני ושתי בת מלכי בבל, אבי בלשאצר היה שותה יין כמו שאלף אנשים שותים ולא היה משתכר, ואתה כיון ששתית מיד השתכרת ומדבר כמשוגע! באותה שעה⁶⁹ אמר הקב"ה למלאך הממונה על החמה: רד ותמלא רוח עברה בבטנו של הרשע ונפח רוח באפיו וזרוק גפרית בתנורו, והמלאך קיים את שליחותו וחמתו של אחשורוש גברה עליו מאוד שלא בדרך הטבע ולא היה יכול להתאפק.

ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו.

אמר המלך לחכמי ישראל⁷⁰ משבט יששכר שידונו ויפסקו מה לעשות במלכה, חשבו בני יששכר מה לעשות אם נגיד לו להרוג אותה, מי יודע אם אחרי שיפוג יינו הוא לא יתרגז עלינו, ואם נגיד לו שיוותר לה, הרי היא מורדת במלכות, לכן השתמטו ואמרו לו: מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו אנחנו לא יודעים לדון דיני נפשות, ע"כ אנו יועצים לך לשאול את האומות שלא גלו מארצם ודעתם מיושבת, ואף שבני יששכר לא אמרו לאחשורוש להרגה, אבל התפללו לה' ואמרו: ריבוננו של עולם⁷¹ ערבב את המשתה שלהם, וזכור את הצדיקים שהקריבו לפניך בבית המקדש כבשים ותורים בני יונה, על מזבח אדמה, ע"י כהן גדול לבוש חושן שבה אבני תרשיש, והרבה כוהנים ממרסים ובוחשים בדם, ומסדרים לפניך לחם הפנים, וגם⁷² מלאכי השרת התפללו לפני הקדוש ברוך הוא והזכירו את הקרבנות שהקריבו ישראל, כדי שיעשה להם נקמה בושתי כדי שתבוא אסתר ותמלוך תחתיה.

מיד פנה המלך ושאל את שבעת שרי פרס ומדי, מה לעשות במלכה ושתי על שלא עשתה את מאמר המלך אחשורוש, בין השרים היה אחד ששמו ממוכן שהוא המן הרשע. הוא היה בדרגה נמוכה מכל השרים אבל ההדיוט קופץ בראש, אמר המן לפני המלך והשרים: אל יחשוב המלך כי ושתי חטאה רק למלך בלבד אלא היא חטאה על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך כי כל הנשים ילמדו מהמלכה לבזות בעליהן, באמרם שגם ושתי מבזה את המלך, לכן אם על המלך טוב יצא דבר מלכות להרוג את ושתי, ולקחת מלכה אחרת טובה ממנה, וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר המן, וישלח ספרים אל כל מדינות המלך, שכל איש ישלח בביתו ויכפה על אשתו שתדבר כלשונו.

כשהגיעו המכתבים לכל המדינות תמהו כולם ואמרו זה לזה, בודאי המלך אחשורוש הוא שוטה, מה הוא שלח מכתבים הרי הוא לא צוה עלינו כלום ולא

⁶⁸ ושתי היתה האחרונה מאותן שנשארו מזרע הארור והנקלה נבוכדנצר, וקיים ה' במותה את הבטחתו (ישעיה י"ד כ"ב) והכרתי לבבל שם ושאר נין ונכד נאם ה', שם זה הכתב שאר זה לשון נין זה מלכות של בלשצר ונכד זו הארורה ושתי, כאשר יצא נבוכדנצר מארמונו ונהפך לבהמה שבע שנים, משל במקומו בנו אויל מרודך, וכאשר נבוכדנצר חזר, אמר: מי הוא זה שהעז לישוב על כסאי? ויצוה לאסור את בנו, וכשמת נבוכדנצר ונקבר הוציאו אותו מבית האסורים ורצו להמליכו, אך הוא פחד שאביו ישוב ויהרגו, אמרו לו: כבר מת אביך וקברונוהו, אמר להם: איני מאמין לכם עד שאראה בעיני, והלך אל קברו הארור וחפר שם עד שמצא אותו, והוציאו וראה את פניו והכירו, וצוה לנקב את עקביו והכניסו חבלים ברגליו ונקשר לזנב הסוס, ויגרור אותו עד שנשר בשרו חתיכות חתיכות, כפי שהתנבא עליו ישעיהו הנביא (ישעיה י"ט כ). (מתוך פני המיוחס להרמב"ם על המגילה)

⁶⁹ רבה ג' ט"ו

⁷⁰ רבה ד' א'

⁷¹ תרגום א' י"ד

⁷² מגילה י"ב: וברשי"י שם

הודיענו דבר חדש אלא מה שהוא מנהגנו תמיד ומנהג כל הארץ, הרי אפילו בן אדם פשוט שמתפרנס מאומנות זולה ופחותה, עם כל זה בבית שלו הוא שר ומושל, וע"ז אמרו חז"ל אם לא אגרות הראשונות לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, לפי כששלח להם כתבים להרוג את ישראל פחדו ולא מלאם לבם להרגם מיד לפני הזמן, מפני הכתבים הראשונים שראו שאינו בן אדם שפוי וא"א לסמוך עליו כי אולי מחר יתחרט.

ולמה יעץ המן⁷³ למלך להרוג את ושת? האם היה איכפת לו כל כך שושת התחצפה למלך? לא ולא! המן חשב רק על עצמו, להמן היה שנאה על ושת, כי ושת היתה מכה בו עם הנעליים שלה וסוטררת להמן על פניו על ימין ועל שמאל, וגם עם כל השרים התנהגה כך, ולכן אמר שלא על המלך לבדו עוותה ושת המלכה כי על כל השרים. עוד דבר ציער אותו, שושת לא הזמינה את אשתו של המן לסעודת הנשים, וחוף מזה רצה המן להרויח עוד דבר, להמן היה בת, והוא רצה שהמלך יקח אותה למלכה, אבל ה' עשה נס שמאז שהתחיל המלך לחפש מלכה, ובתו של המן הגיעה בין הנערות, היה תוקף אותה כל יום קלקול קיבה נורא ואיום והפה שלה הסריח עד שהיו חייבים להוציא אותה במהירות מבית המלך.

פרק שני

חיפוש מלכה

אחר הדברים האלה, כאשר שב המלך למנוחתו והפיג מיינו אמר לשריו לקרא לושתי,⁷⁴ אמרו לו השרים הרי גזרת להרגה! אמר המלך: אני לא אמרתי להרגה, רק להסירה מהמלכות, אמרו לו השרים: לא כך היה אלא שאלת בעצת שבעת השרים, ובעצתם גזרת להרגה, מיד חרה אף המלך ואמר למה הקצפתם והגדלתם את כעסי כשהייתי שיכור, עתה אנקום בכם את נקמתה ואמחה את שמותיכם מספר החיים, ויצו המלך לשרי הטבחים ויהרגו את כל יועצי המלך אשר דברו רעות על ושת המלכה⁷⁵ וציוה לתלות את השרים על עץ.

אחרי שנהרגו כל השרים זכר המלך את ושת ואת שנגזר עליה והצטער מאוד, אבל את הנעשה אין להשיב. עבדיו הציעו לו לחפש מלכה אחרת, וכך עשו, המלך מינה פקידים בכל מדינות מלכותו ואספו כל נערה טובת מראה אל שושן הבירה כדי שהמלך יראה אותן, והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלוך תחת ושת, והיו מחפשים במשך ארבע שנים וכל בנות הגויים היו מתקשטות ומסתכלות בחלונות, או יוצאות לרחובות כדי ששלוחי המלך יראו אותם ויקחו אותם למלך.

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי משבט בנימין, הוא היה⁷⁶ אחד מארבעים ושמונה נביאים שעמדו לישראל,⁷⁷ ולמה נקרא שמו "איש יהודי" וכי לא היה עוד יהודי בשושן הבירה? רק בשביל שהיה איש צדיק וירא אלוקים, עוסק

⁷³ רבה ד' ו', תרגום פ"ה פסוק א.

⁷⁴ תרגום, ותרגום שני.

⁷⁵ צריך עיון שבתרגום מפרש שממוכן הוא המן והרי אותו בודאי לא הרג, וכאן הוא מפרש שצוה לתלות את כל שבעת השרים.

⁷⁶ מגילה ט"ו

⁷⁷ פרדרי"א פ"ג, ותרגום שני.

בתורה כל ימיו, אל פיו לא נכנס מאכל טמא,⁷⁸ היה שקול כמשה רבינו בדורו, ותפילתו היתה מאוד מקובלת בשמים. מרדכי גלה מירושלים בגלות יכניה מלך יהודה ע"י נבוכדנצר, ומרדכי גידל את הדסה שהיא אסתר בת דודו כי לא היה לה אב ואם, יתומה היתה מיום הולדה, מיד כשנולדה מתה אמה, ומרדכי לקח אותה לביתו, שמר עליה וגידל אותה, ולמה קראו לה הדסה על שם צדקותה שהצדיקים נמשלו להדסים, וגם קראו לה אסתר לפי שהיתה מסתתרת כל הזמן בבית מחמת צניעותה, ואסתר⁷⁹ היא אחת משבע נביאות שהיו לכלל ישראל.

אסתר כבר היתה בת⁸⁰ שבעים וחמש שנה, ובכל זאת היתה יפה מאוד, היא היתה⁸¹ אחת מארבע נשים יפיפיות שהיו בעולם,⁸² וכאשר מרדכי שמע שהמלך שלח לחפש מלכה החביא אותה בביתו בשושן הבירה, בתוך חדר מוסתר, ופקידי המלך כבר שמעו על יופיה של אסתר, וכשראו שאסתר אינה בין הבתולות אמרו אחד לשני כל עמלנו לריק הרי יש פה במדינתנו בתולה אחת יפת תואר וטובת מראה ונושאת חן מכל הבתולות שהבאנו, וכיון שלא מצאו את אסתר הודיעו הדבר למלך, והמלך כשמעו את הדבר גזר גזרה שכל בתולה שתתחבא מהשליחים אחת דתה להמית, וכשמרדכי שמע את הגזירה פחד מאוד ואמר לאסתר לצאת, ונלקחה⁸³ אסתר למלך, ובבית המלך היה שומר, וכל נערה כשהיתה נכנסת למלך היתה מבקשת תמרוקים מהשומר והיו נותנים לה מה שהיא רוצה, ואסתר לא בקשה דבר.⁸⁴ מרדכי צוה עליה שלא תספר למלך מאיזה עם היא, כיון שהיא היתה ממשפחת שאול המלך⁸⁵ ואם המלך ידע שהיא ממשפחה חשובה הוא ירצה אותה, ואם הוא לא ידע אולי יקח אחרת,⁸⁶ וגם כדי שתוכל לשמור את התורה בסתר שלא תאכל נבילות ותשמור השבתות ולא ירגישו המשרתים, כי אם יודע הדבר שהיא יהודיה יתכן שהמלך יכריחנה, וכך אסתר עשתה, ולא גילתה, היו לה שבע נערות ששרתו אותה, כל אחת⁸⁷ מהן נקראה על שם היום שהיתה משרתת, ולמשרתת של שבת קראו רגועיתא על שם המנוחה, ועל ידי זה זכרה מתי שבת, ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה הניסים ונפלאות שיעשו על ידה, ואסתר נלקחה אל המלך בחודש טבת בשנת שבע למלכותו ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי.

⁷⁸ רבה פ"ו ב' ה'

⁷⁹ מגילה ט"ו

⁸⁰ תרגום, וזה היה בזכות אברהם אבינו כמבואר בבראשית רבה ל"ט ז' אמר הקב"ה לאברהם אתה יצאת מבית אביך בן שבעים וחמשה שנים חייך אף גואל שאני מעמיד ממך יהיה בן שבעים וחמשה שנים כמנין הדסה:

⁸¹ מגילה ט"ו, שרה רחב אביגיל ואסתר ועי"ש שיש חולקים.

⁸² תרגום שני, וסדר עולם רבה פכ"ט

⁸³ בזוהר ח"ג פרשת כי תצא רעו ע"א ז"ל ואי תימא דאתיחד עמה אף על גב דהווי בביתא חדא ח"ו אלא כגוונא דיוסף דאתמר ביה (בראשית לט) ותנח בגדו אצלה ולא לבושו אלא בגדו לישנא דבוגדים בגדו והכא סתרא רברבא ובגין דא אסתר לישנא דסתראה (תהלים לב) אתה סתר לי שכינתא אסתירת לה מאחשוורוש ויהיב ליה שידה באתרה ואתהדרת איהי בדוועיה דמרדכי ומרדכי דהוה ידע שמא מפרש ושבעין לשון עבד כל דא בחכמתא. וכן בתיקוני זוהר תקון כ' כ"א נ"ח ע"א ז"ל וכגוונא דאסתר דסתיר לה מאחשוורוש דאיהו ערל וטמא ושוי באתרה שנית בדיוקנא דילה הדא הוא דכתיב (אסתר ב') כל אשר תאמר וגומר בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני ואיהו נטיר לה מהמן הרשע הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ב) מצר תצרני דאיהו צר ואויב.

⁸⁴ עיין ביפה ענף על מ"ר פ"ו י"ב שציווי מרדכי היה רק בטרם נעשית מלכה אבל אח"כ שתקה מלומר יחוסה מחמת צניעות שהיתה בה.

⁸⁵ רש"י

⁸⁶ אבן עזרא ב' ט'

⁸⁷ תרגום

ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר, וגם עשה הנחה למדינות מהמס, ויאמר לה המלך מאיזה עם את ומה היא ארץ מולדתך? ותען אסתר ותאמר: מהיכן אדע את עמי ואת מולדתי הרי בהיותי ילדה קטנה מתו עלי אבי ואמי ובבית זרים גדלתי, ואסתר לא רצתה לגלות את עמה כאשר צויה עליה מרדכי, ואף שאסתר היתה בביתו של גוי קיימה כל המצוות, שמרה שבתות ומועדים, נזהרה מלאכול בישולי נכרים ומשתיית יין נסך, כמו שקיימה את המצוות בביתו של מרדכי.

שאל אחשוורוש את יועציו וביניהם גם את ⁸⁸מרדכי, איך יוכל לחקור את אסתר שתגייד לו מאיזה עם היא, ולא היו יכולים להכיר עליה שהיא יהודיה, כי אסתר נשאה חן בעיני כולם, ולכל אחד ואחד ⁸⁹נדמתה לו כאומתו, והיו כל האומות אומרים בפיהם זו משלנו היא. מרדכי נתן לו עצה שיקבץ פעם שנייה את הבתולות, ויחפש מלכה אחרת, ואז אסתר תפחד שהיא לא תהיה מלכה ותגלה מאיזה עם היא, וכוונת מרדכי היה כדי שימצא אחרת ויעזוב את אסתר, אך בכל זאת אסתר לא גילתה את עמה, והמלך לא רצה באחרת.

וכאן רואים ⁹⁰את מעלת היהודים בדור ההוא, שכולם ידעו והכירו שאסתר היא יהודיה ובת דוד של מרדכי, ואף אחד לא הלך לספר לאחשוורוש כדי לקבל בעד זה כבוד ויקר, ובשביל זה היו ראויים שה' יעשה להם את הנס הגדול.

בגתן ותרש

כשנכנסה אסתר למלכות אמרה לאחשוורוש ⁹¹למה אתה לא עושה כמו שהיו המלכים הראשונים עושים שהיו מושיבים יהודי צדיק יושב בשער המלך, נבוכדנצר הושיב דניאל על פתחו שאם יקרה איזה דבר היה אומר לו. אמר לה אחשוורוש האם את מכירה יהודי טוב? אמרה לו יש כאן אדם צדיק וכשר ושמו מרדכי היהודי. המלך הסכים והושיב את מרדכי בשער. אבל לפני שהגיע מרדכי היו יושבין בשער שני שרים ששמשם בגתן ותרש, כיון שהעבירן המלך והושיב את מרדכי במקומם, חרה אפם, מה עשו? אמרו: היות והעבירנו המלך ממקומינו נלך ונהרוג את המלך בסתר, וכולם יגיידו: כשהיו בגתן ותרש שומרים את המלך היו שומרים אותו יפה, עכשיו שהושיב שם יהודי נהרג, והיו עומדים ומדברים בלשון טורסי וחשבו שלא מבינים את דבריהם, ולא היו יודעים שמרדכי שהיה מהסנהדרין מיושבי לשכת הגזית יודע ומכיר שבעים שפות, ושמע אותם שהיו אומרים: נטמין ארס בקיתון המלך וכאשר ישתה ימות, שמע מרדכי הדבר, ואמר לאסתר שתגייד למלך, ואסתר המלכה בגודל צדקותה אמרה למלך בשם מרדכי, אף ⁹²שהיה אפשר לה לומר למלך כי אני עשיתי זאת למלך למצא חן בעיני המלך, לא עשתה כך רק אמרה בשם מרדכי ובשביל זה זכתה אח"כ שהגאולה תבוא על ידה. כשבגתן ותרש שמעו שהדבר נאמר למלך הסירו הארס מתוך הקיתון וברא הקדוש ברוך הוא ארס אחר לתוך הקיתון בשביל מרדכי, ⁹³המן הרשע ניסה בכל יכלתו להציל את בגתן ותרש, כי הם היו אוהביו ורעיו, אבל הוא לא

⁸⁸מגילה י"ג ובמהרש"א.

⁸⁹מגילה דף ז.

⁹⁰פ"י המיוחס להרמב"ם

⁹¹מדרש פנים אחרים נוסח ב פרק ב, ילקו"ש תתרי"ג

⁹²דרך חיים על פרקי אבות פ"ו מ"ז

⁹³יוסיפון פ"ד, ומנות הלוי קס"ג

הצלית, ותלו את שניהם על עץ ונכתב הדברים בספר הזכרונות לפני המלך לזכות מרדכי, ויחר להמן מאוד על שנתלו רעיו ואוהביו השלמים אתו, והדבר היה בליבו כאש בוערת עם שנאה על מרדכי, והמתין להזדמנות להנקם ממנו.

מרדכי והמן

בשנה השנית למלך אחשורוש, מרדה עליו מדינת הינדיקא, אחשורוש אסף הרבה חיילים לכבשה, ושלחם במהירות אליה, והפקיד שש מאות אלף חיילים ביד מרדכי הצדיק, ושש מאות אלף ביד המן הרשע,⁹⁴ המלך נתן בידם הרבה כסף שיספיק עבור שלוש שנים, מרדכי וחיילותיו צרו על העיר מצד מזרח, והמן וחיילותיו מצד מערב, מרדכי עשה כמנהג הצדיקים אכל לשובע נפשו וצמצם עצמו כמה שאפשר הוא וחיילותיו, ונשאר לו עודף חצי מהסכום ממה שקיבל מהמלך, וחילופו בגולם המן הרשע, כי בשנה הראשונה אכל כל מה שהיה לו לשלוש השנים, אמר המן, חבל, מה יהיה לנו עכשיו לאכול, הלך למרדכי וסיפר לו שכל מה שהמלך נתן לו נגמר, ועכשיו אם לא תתן לנו נמות ברעב, אמר לו מרדכי: הרי המלך נתן לנו בשווה, לכל אחד למשך שלוש שנים, אני נשאר לי עודף, ואתה בזבזן מי אשם לך? אמר לו המן: תלווה לי ואני ישלם לך כפלים, אמר מרדכי: אני צריך את הכסף בשביל החיילים שלי, וגם אני לא מלווה בריבית, [ואף⁹⁵ שמותר להלוות לגוי בריבית, מרדכי רצה להשתמט ממנו], וכאשר הגיע זמן הסעודה, באו חייליו של המן ואמרו לו: תן לנו אוכל, ולא היה לו מה לתת, רצו להרוג אותו, ברח לו המן למרדכי וביקש: תלווה לי ואשלם לך עשר פעמים כפול, ענה לו מרדכי: אני לא מלווה בריבית, אם אתה רוצה למכור לי את נפשך לעבד, אפרנס אותך ואת חייליך, והמן הוכרח לימכר לו לעבד וקיבל על עצמו ועל זרעו אחריו לעבוד את מרדכי יום בשבוע עבודת עבד הוא ובניו לעולם, וכיון שלא היה בנמצא נייר לכתוב עליו השטר, כתב על הנעל: הרי המן עבדו של מרדכי, המן מכר עצמו למרדכי עבור כיכר לחם.

פרק שלישי

אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי מזרע עמלק נכדו של עשו, וינשאהו וצוה המלך שיהו כורעים ומשתחיים לו מה עשה המן⁹⁶ עשה לו צלם מרוקם על בגדיו ועל לבו כדי שכל מי שישתחוה לו ישתחוה לעבודת כוכבים, וזה היה כוונת⁹⁷ אחשורוש שצוה להשתחוות להמן, שהיה רוצה שמרדכי ישתחוה ג"כ לע"ז, וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחיים להמן בפישוט ידיים ורגלים, אבל מרדכי היהודי לא יכרע ולא ישתחוה, ואף שהיה יכול מרדכי לילך דרך אחר שלא היה פוגע בו ולא יכעוס המן, היה מרדכי הולך נגד המן על דעת זה שלא יכרע ולא ישתחוה⁹⁸ והיה מראה לו את השטר שמכר עצמו לעבד

⁹⁴ מגילה ט"ו וילקו"ש תתנ"ו, מנות הלוי בפסוק וכל עבדי המלך, ועוד בפסוק וכל זה איננו שוה לי.

⁹⁵ מן התורה מותר להלוות לנכרי בריבית וללוות מהן כדכתיב לנכרי תשיך. ובזמן התנאים אסרו חכמים כדי שלא ללמוד ממעשיהם ולא התירו אלא כדי חייו ואמנם בזמן הזה התירו לגמרי שבלאו הכי כל מחיתנו ופרנסתנו מהם ולכן מותר לגמרי (סימן קנ"ט סעיף א'). אבל ראוי לכל איש ישר הולך באם אפשר לו שימנע גם מהלוואת נכרי וישלך על ה' יתנו. (חכמת אדם כלל קל אות ו')

⁹⁶ רבה ז' ה'.

⁹⁷ אור חדש ע' קכח

⁹⁸ רש"י פ"ה י"ג.

בשביל ככרות לחם, ועבדי המלך לא יכלו לסבול שיהודי שבוי ומנוצח יבזה את השר הגדול ולא ישגיח בדבר המלך, ולכן אמרו למרדכי: מדוע אתה עובר את מצוות המלך, ומרדכי אמר להם: אין ראוי להשתחוות אלא לבורא העולם שהוא אלוקים חי וקיים, ולא ראוי להשתחוות לאדם שאין לו כל יכולת שהיום כאן ומחר בקבר, ונוסף לזה תדעו שהמן הוא עבד שלי שנמכר לי בכיכר לחם. והמן עצמו בהתחלה לא שם לב לזה כי בכל יום בעת כניסתו לארמון וכן ביציאתו, היו כולם משתחוים לו, והוא מרוב גאוותו לא היה מביט לכל הצדדים אלא היה הולך ישר זקוף קומה, כדרכם של בעלי גאוה, ולכן לא שם לב מי כן השתחוה ומי לא השתחוה, אבל כאשר העירו להמן וסיפרו לו את דברי מרדכי שאמר שלעולם לא יכרע לו כיון שהוא יהודי, שם ליבו לדבר ובכל זאת המן רצה לנסות לכל הפחות שמרדכי יכבד אותו וישאל בשלומו,⁹⁹ ולכן המן הלך דווקא ועבר ליד מרדכי, אבל מרדכי לא אז ממקומו ולא שאל בשלומו, בא לו המן ועשה עצמו כאלו שואל בשלומו של מרדכי, אמר לו מרדכי:¹⁰⁰ אין שלום אמר ה' לרשעים. וימלא המן על מרדכי חמה, וחשב בלבו להרוג את מרדכי אבל כשהוא שמע שמרדכי הוא יהודי, חשב לעצמו מה שווה להרוג את מרדכי לבדו אחרי זה יהיה יהודי אחר שיזלזל בי לכן אהרוג את כל היהודים.

גורל המן

המן הבין שבכדי להכחיד אומה שלמה ובפרט את עם ישראל זה לא דבר של מה בכך ובשביל זה צריך זמן מיוחד שמזלו של העם לא טוב, ובכדי לדעת מתי הוא הזמן שמתאים החליט להפיל¹⁰¹ גורל, לקח שני פתקאות האחד כתב "כן" ובאחד "לא", וכיון שהגורל היה בחודש ניסן לכן התחיל מחודש ניסן ויצא הפתק שכתוב "לא" בגלל הזכות של¹⁰² פסח, וכן בחודש אייר לא עלה הגורל בזכות פסח שני, בסיון בזכות מתן תורה, וכן בכל חודש היה זכות וסיבה אחרת עד שהגיע לחודש אדר יצא פתק שכתוב "כן", והמן שמח שזה גורל "נכון" כיון שבחודש זה נפטר משה רבינו סימן שהמזל של היהודים לא טוב בחודש אדר, אך הוא לא ידע שמשם רבינו גם נולד בחודש אדר, וזכותו מגינה עלינו בחודש זה יותר. עוד חשב המן שחודש אדר הוא מזל דגים שהוא משמש בחודש אדר ואמר כשם שהדגים בולעים כך אני בולע את היהודים, אבל ה' אמר: רשע, דגים פעמים נבלעים ופעמים בולעים ועכשיו אתה המן נבלע.

המן המשיך במאמציו ליישם את שאיפתו לכלות חלילה את עם ישראל, וכדי לקבל רשות מהמלך, הגיע המן לדבר לשון הרע על בני ישראל כדי לשכנע את המלך שיסכים לכך, המן היה מומחה עולמי בלשון הרע, ממש שטן, עד כדי כך שחז"ל אמרו¹⁰³ שאין מי שיודע לדבר לשון הרע כהמן. המן אמר למלך ישנו¹⁰⁴ עם אחד הלא הוא העם היהודי מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות המלך והם גאים וגבוהי לב אוהבים תענוגות ומעשיהם שונים ומשונים ממעשי כל עם, את דתינו ימאסו

⁹⁹ ילקו"ש תתרנ"ד

¹⁰⁰ ישעיה מ"ח כ"ב

¹⁰¹ יש להתבונן מדוע כל הנס של פורים קרוי על שם הפור שהוא הגורל, וע"כ שהיה בזה סייעתא דשמיא מיוחדת שיידחה הזמן מיום ליום ומחודש לחודש עד חודש אדר כדי שיגין עלינו זכות משה רבינו עליו השלום וכפי שבאמת היה שהוא הוא אשר פעל והצליח בתפלתו בשמים לעורר עלינו את רחמי ית' ולבטל ולשבר את הגזרה.

¹⁰² רבה ז' י"א

¹⁰³ מגילה י"ג

¹⁰⁴ תרגום שני, וקצת מפי' המיוחס להרמב"ם.

ובמעשינו תגעל נפשם ואף את מלאכת המלך לא יעשו, בהפגשם אתנו ירוקו ארצה וכטמאים הננו בעיניהם וכאשר נצוה עליהם לעשות את מלאכת המלך יאמרו שבת היום, פסח היום, - ואסור לנו במלאכה, בשעה הראשונה משעות היום אומרים הם, "אנו קוראים קריאת שמע", בשעה השניה "כעת אנו מתפללים", בשלישית "כעת אנו אוכלים", ברביעית "כעת אנו מברכים לאלוקי השמים על המחיה ועל הכלכלה", רק בשעה החמישית יוצאים לעבודה, ובשישית כבר שבים הביתה ונשותיהם יוצאות לקראתם ואמרות באו ואכלו את אשר הכנו לכם כי הרי נחלשתם ועייפתם מעבודת המלך הרע הזה!

יום שני וחמישי הם אצלם ימי התכנסות לתפילה וקריאת התורה, והתפילות וקריאת התורה ארוכות, וכן יום אחד לשבעת הימים הם עושים שבת, הם הולכים לבית הכנסת ואז התפילות ארוכות יותר ויותר, קוראים בספר תורה ובנביאים "ומקללים את המלך ואת שריו", כאשר נולד להם בן זכר הם מלים אותו ביום השמיני ולא מרחמים עליו ולא שמים לב לצעקותיו שצועק ממכאוביו.

הם מבזים אותנו וקוראים לנו טמאים, אם יפול להם זבוב בכוס, יוציאו הזבוב וישתו את הכוס, אבל אם יגע אפילו המלך בכוס יין שלהם הם ישפכו את כל מה שבכוס. גם לא רוצים להתחתן אתנו, אפילו אם המלך ירצה לקחת אשה לבנו, את בתו של אוסף אשפתות שבהם ויתן לה כסף וזהב, הם לא יתצו, ויעדיפו לחיות בעניות באכילת שעורים, ולא להתחתן אתנו.

מנהגים משונים יש להם, בחודש ניסן הם עושים פסח ושוטפים את הכלים ומבערים את החמץ מהבתים ומכניסים את המצות ובאים לבית הכנסת וקוראים בספר התורה ובנביאים "ומקללים את המלך ואת השרים" ואומרים כשם שבערנו את החמץ כן השם אלוקינו תבער את מלכות הרשעה מקרבנו ותושיענו מיד המלך הטיפש הזה.

בחודש סיון הם חוגגים את חג השבועות ובוחרים לארץ הם חוגגים שני ימים, כי ביום זה נתנה התורה לאבותיהם על הר סיני, ובאים אל בית הכנסת ומתפללים וקוראים בספרי הנביאים "ומקללים את המלך ואת השרים", ועולים על גגות בתי הכנסת ומפזרים תפוחים ושושנים וחוזרים ומלקטים אותם ואומרים ככה ילוקטו בנינו ולא נתערב בגויים.

בכל שנה הם עושים את חג ראש השנה בראשון לחודש תשרי, ובאים אל בית הכנסת וקוראים בתורה ומתרגמים בנביאים "ומקללים את המלך ואת השרים" ותוקעים בחצוצרות ואומרים "היום הזה עלה זכרון אבותינו לפני אבינו שבשמים, זכרוננו יעלה לטובה וזכרון שונאינו לרעה", וכשמגיע תשעה בתשרי הם שוחטים בהמות חיות ועופות ואוכלים ושותים ומתענגים הם נשיהם ובניהם ובנותיהם, ועשירי בתשרי הם קוראים "יום הצום הגדול" וכלם צמים מגדול ועד קטן וגם נוגשים את טפיהם ויונקיהם ולא חסים עליהם ואומרים היום הזה כל עוונותינו מכופרים, והם נאספים ונוספים על עוונות שונאינו, ובאים לבית הכנסת וקוראים בתורה ומתרגמים בנביאים "ומקללים את המלך ואת השרים" ואומרים "כמו שנמחקו

עוונותינו כך ימחק המלך הטיפש מהעולם", ומבקשים רחמים ותחנונים שימות המלך ותקרע ממשלתו.

בחמשה עשר בתשרי הם בונים סוכות על גגות הבתים, ויוצאים לגנות ופרדסים וכורתים לולבים וקוטפים אתרוגים ומבקעים ערבות ומחריבים גנות ופרדסים ועוקרים ענפים ולא חסים על שום דבר, ובאים לבית הכנסת וקוראים בתורה ומתרגמים בנביאים "ומקללים את המלך ואת השרים" ומתפללים ושמחים ומקיפים בהושענא ומרקדים כגדיים ואי אפשר לדעת אם מקללים אותנו או שמברכים אותנו, וקוראים אותו חג הסוכות וכך מעבירים כל ימיהם בחגים, היום שבת היום פסח, ואת עבודת המלך אין עושים ולא שווה להניח אותם בחיים.

בעבור הגדול שמו, עילם שת כסאו להציל ידידיו¹⁰⁵

כל מה¹⁰⁶ שהיה המן מקטרג ומשמיץ את בני ישראל לפני אחשורוש היה מיכאל המלאך מלמד עליהם סנגוריא בשמים ואמר לפני ה', רבונו של עולם אין בניך נאשמים על שעבדו עבודה זרה ולא על שעברו עבירות או שפיכות דמים, לא ולא, כל האשמה שמטילים עליהם זה רק ששומרים את המצוות ומקיימים את התורה, אמר לו ה' לא עזבתי את בני ישראל ולא אעזוב אותם בין אם הם חייבים בין אם הם זכאים לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, שאי אפשר לעולם להתקיים בלי עם ישראל ואם יתן המן את כל הון ביתו עשרת אלפים ככר כסף להכחיד את ישראל בוז יבזו לו, כי ה' תמיד נמצא עם בני ישראל ואף בגלות הזה גלות בבל ה' היה אתם, וכשמלך אחשורוש על עם ישראל בשושן הבירה שהיא במדינת עילם, גם ה' ירד עם שכינתו שם להציל את ידידיו את בני ישראל.

המשך שיחת המן

המשך המן ואמר: ע"כ¹⁰⁷ בא ונשמיד את היהודים: אמר לו אחשורוש גם אני רוצה להרוג אותם אבל מה אעשה, אני מפחד מהאלוקים שלהם,¹⁰⁸ מה אעשה שאלקיהם גדול הוא, והוא אוהב אותם מאוד וכל העומד עליהם הוא מפילו תחת כפות רגליהם תראה מה עשה לפרעה שמלך מסוף העולם ועד סופו ובשביל שהעביד את ישראל שפט אותו ה' בנגעים גדולים והוציאם ברכוש גדול וקרע להם את היס מה שלא עשה לאומה אחרת, ופרעה רדף אחריהם בשש מאות אלף וטבעו בים סוף הוא וכל חילו.

בא עמלק זקנד עליהם בארבע מאות אלף איש גבורים, וכלם מסרן ה' ביד יהושע בן נון והרגם, בא סיסרא עליהם בארבעים אלף ראשי גייסות וכל אחד היה עמו מאה אלף איש וכלם הממם וצוה לכוכבים ושרפום, ולסיסרא עצמו מה עשו? ספרו לנו אבותינו לא היה גבור כמוהו, בן שלשים שנה היה וכבש כל העולם בכוחו,

¹⁰⁵ זמירות שבת

¹⁰⁶ רבה ז' י"ב

¹⁰⁷ מגילה י"ג, מדרש אבא גוריון פ"ג

¹⁰⁸ מדרש אבא גוריון

לא היה כרך שלא הפיל חומותיו בקולו, אפילו חיה בשדה כיון שנתן קולו עליה לא זזה ממקומה, אמרו עליו, פעם אחד ירד לנחל קישון לשתות מים ועלו בזקנו כמה דגים, וכשהיה יורד למלחמה היו נושאים אותו תשע מאות סוסים במרכבה, וכשחזר מהמלחמה לא היה אחד מהלוחמים נגדו יוצא מתחתיו בשלום, שהיה חותכן כברזל לצמר, ולבסוף מסרו אלוקיהם ביד אשה ועשה אותו חרפה וקלון לכל העולם, וגם הרבה מלכים וגדולים ממנו עמדו על עם ישראל וכולם הפילם וביטלם מן העולם והיו חרפה לדורות ואנו על אחת כמה וכמה, חדל לך מהרעה הזאת.

אף על פי כן היה המן מטריד את המלך כל יום, עד שאחשורוש אמר לו: ניוועץ בחכמים ובחרטומים, מיד קיבץ כל חכמי אומה ולשון א"ל מה אתם אומרים, רצונכם שנאבד אומה זאת שמעשיה משונים מכל הבריות? אמרו לו: מי זה שרוצה להכשילך במכשול גדול כזה אם ישראל יאבדו אין העולם יכול להתקיים אפילו שעה אחת, לפי שאין העולם מתקיים אלא בשביל התורה שהוגין בה יומם ולילה, ולא עוד אלא שכל אומות העולם קרויין נכרים, וישראל קרויין בנים, וכי יש אדם שנוגע בבניו של הקדוש ברוך הוא שהוא מלך בעליונים ובתחתונים ובידו רוחות ונשמות והוא משפיל ומרומם ממית ומחיה, וינקה מהם.

אמר לו המן לאחשורוש¹⁰⁹ כל אותם הדברים היו, כשהיה בית המקדש קיים והיה הקב"ה מרוצה מהם והיו מביאים שקלים לבית המקדש, שבהם היו מביאים קרבנות ציבור, תמידים ומוספים, קטורת ולחם הפנים, עומר ופרה אדומה, שעיר המשתלח ולשון זהורית, אבל עכשיו הוא כועס עליהם,¹¹⁰ וישן לו מעמו, עזבם והסתיר פניו מהם החריב להם את בית המקדש ושלח אותם בגלות, ובשביל מה שהביאו עד עכשיו, אני ישלם לך סכום נגד מחצית השקל של כל ישראל כמו שהיו במדבר¹¹¹ שהוא עשרת אלפים ככר כסף.

אמר לו אחשורוש: בני ישראל הם פקדון בידי מיד ה' ואני לא יכול למכור אותם, אבל בשביל כבודך נפיל גורלות, אם יעלו העם בידך, והכסף בידי, אני מוכרן לך, ואם יעלו העם בידי והכסף בידך אני לא ימכור לך. הפילו גורל, ובשביל עונותיו של המן, נפל העם בידו, ועכשיו המלך היה אמור למכור לו, אבל המן היה תמיד אוהב כסף והיה לבו תמיד על עושרו ולא סר מחשבתו מן האוצרות של כסף שיש לו, לכן היה צר לו על הכסף צרה גדולה, ראה המלך שהרע לו על הכסף, אמר לו אחשורוש: על הכסף רע לך, הכסף נתון לך, והעם עשה בהם כטוב בעיניך, כי אחשורוש¹¹² שנא את ישראל יותר מהמן, רק שפחד שלא יקבל עונש מהשם, אבל כעת שמח שהמן יהרוג אותם.

¹⁰⁹ ילקוט שמעוני תתרכ"ד.

¹¹⁰ אסתר רבה פרשה ז' ד"ה ויאמר המן, וההמשך שם אמר לו הקב"ה אני אין לפני שינה הה"ד (תהלים קכ"א) הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ואתה אמרת יש לפני שינה חייך שמתוך שינה אני מתעורר על אותו האיש ומאבדו מן העולם

¹¹¹ בהגהות הבי"ח מגילה ט"ז מפרש, ככר = ס' מנה, מנה = כ"ה סלעים, סלע הוא שקל, נמצא לת"ר אלף איש שהיו במדבר ונתנו מחצית השקל = שלוש מאות אלף שקל, שהם י"ב אלף מנה, שהם מאתיים ככרות כסף, לשנה אחת, וימי שנותינו שבעים שנה ומבן כ' נותנים מחצית השקל, לכן נתן המן נגד חמישים שנה, שהם עשרת אלפים ככר כסף.

¹¹² אסתר רבתי ז' ט"ו

אחשורוש הזהיר את המן, ואמר לו: אל תספר¹¹³ לשום אדם אודות הכסף שרצית לתת, זה צריך להישאר סוד, ומדוע? כי על אף שרשות המלך להנהיג ממלכתו כרצונו, ובכוחו וזכותו נתונה להעניש ולהרוג אנשים שתחת ממשלתו עבור עוולה שעשו, ואף להרוג אומה שלימה עבור מרידה וכדומה, אבל אין שום הגיון, ולא נשמע ולא היה מעולם שאיזה מלך יקח שוחד להרוג ולאבד עם הנקיים בנפשם, חף מכל פשע ורשע, ולכלותם מעל פני האדמה רק בעבור בצע כסף וזהב ששונא אחד יביא למלך, ולא יעלה על דעת שום אדם לעשות כן, לכן זה צריך להישאר סוד, וכך כולם יחשבו שהכול היה ביושר, עשינו משפט בכובד ראש, והחלטנו להרוג את היהודים בשביל שהם מזיקים למלכות.

בי"ג ניסן נקראו סופרי המלך לבא ולכתוב את הגזירה, בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך, וישלח אחשורוש אגרות ביד הרצים אל כל הגויים אל מאה עשרים ושבע מדינות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד בי"ג אדר ושכולם יהיו מוכנים ליום הזה.

זה תוכן המכתב: ממני¹¹⁴ המלך אחשורוש, לכל העמים והלשונות היושבים בכל ארצנו שלום לכם, הנה פנה אלינו אדם נכבד שעמדנו על רום ערכו וגודל מעלתו, ושמו "המן" ההודי, בן המדתא בן המלך אגג בן עמלק בן אליפז, וביקש ממני בקשה קטנה וקלה, וטובה בעינינו בקשתו ושאיפתו, והיא להשמיד את האומה הזעומה שיצאו ממצרים בשש מאות אלף איש, ואח"כ הפיצם ה' ופיזרם בארצות, אני המלך אחשורוש התרתי את דמם לכל אדם, ומכרתי את נפשותם לכל אומה, אני אחשורוש שמח באבדנם, את כולם נתתי לאבדן והפקרתים לחרב, וביום י"ג אדר תתנפלו עליהם ואל תחוסו על אף אחד מהיהודים בין בחור או זקן, נער או קטן ויונק, נערה או אשה, אל תרחמו ואל תחוננו עליהם, אני התרתי את דמם ושמתי את רכושם הפקר לכם, וחייבים אתם לשמוע את פקודתי, וכל מי שיחביא אצלו יהודי לעבדות ישחטו אותו בפתח ביתו, כי רצוננו שלא ישאר זכר יהודי בכל ממלכתנו, אכלו ושתו ושמחו כאשר אני אוכל ושותה ושמח, ושלום לכם.

השלוחים יצאו מיד עם האגרות והמלך והמן ישבו לשתות יין, והעיר¹¹⁵ שושן התבלבלה ונבוכה, מצד אחד שמעו קולות שמחת הנכרים, ומצד שני זעקות שבר ובכיות של עם בני ישראל, כי הקב"ה הפיל בכיה וערבוביה בתוך שושן, אחד¹¹⁶ מישאל בא והיה הולך לשושן ורוצה לקנות קצת בשר או שתי אגודות של ירק היה פרסי בא וחונקו ואומר לו: למחר אני הורגך ומבזבז ממונך, אשה הולכת לשטוח פירות נופלת מן הגג ומתה, האדם הולך לשאוב מים מן הבור נופל בו ומת.

פרק רביעי

בשעה¹¹⁷ שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן, הלך שמח הוא וכל בני חברתו, ופגשו במרדכי שהוא הולך לפניהם. מרדכי ראה שלשה תינוקות שהיו באים

¹¹³ באר יצחק רנ"א בשם החתם סופר.

¹¹⁴ ופ"י המיוחס להרמב"ם, וקצת בשינוי בתרגום שני ד' א',.

¹¹⁵ תרגום

¹¹⁶ ילקוט שמעוני תתננו

¹¹⁷ רבה ז' י"ג, וקצת מפ"י המיוחס להרמב"ם.

מבית הספר, רץ מרדכי אחריהם, כשראה המן וכל חבורתו שמרדכי רץ אחרי התינוקות הלכו אחרי מרדכי, לדעת מה ישאל מרדכי מהם, כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות, שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקיך א"ל¹¹⁸ אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא, פתח השני ואמר: אני קריתי היום, ובזה הפסוק הלכתי מבית הספר, ¹¹⁹עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל. פתח השלישי ואמר: ¹²⁰ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט, כיון ששמע מרדכי כך שחק, והיה שמח שמחה גדולה, אמר לו המן מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? מה כבר יכול לעזור לך אחרי מה שנכתב ונחתם, אמר מרדכי: בשורות טובות בשרוני, שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו, כי מעשיך ישובו על ראשך, מיד כעס המן הרשע והיה לועג ואמר: כבר תראה מה יקרה בך ובכולם, אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות.

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, מרדכי הצדיק ראה ברוח הקודש את כל אשר נעשה, הגזרה אינה רק למטה, אלא בשמים נעשה הגזרה, ¹²¹השטן השטין ואמר לה' דברים רעים על היהודים שעושים עבירות, ונהנו מסעודתו של אחשוורוש, ושלכן צריך להרגם, אמר לו הקב"ה מה יהיה עם התורה, מי ילמד בה, ענה השטן: רבונו של עולם תסתפק בעליונים שילמדו אותה, אמר ה' הביאו לי אגרות לכתוב את הגזירה, מיד הלך השטן להביא מגילה וכתב עליה, והקב"ה ¹²²רצה להשאיר רק את מרדכי שלא חטא ולהוציא ממנו עם גדול, כמו שהקב"ה אמר למשה רבינו ואעשה אותך לגוי גדול, אבל מרדכי עשה כמו משה רבינו ומסר נפשו עבור כלל ישראל.

כשהתורה הקדושה שמעה על הגזירה, יצאה התורה לפני הקב"ה בבגדי אלמנות, ונתנה קולה בבכי, ולקול בכייתה צעקו מלאכי השרת, ואמרו: רבונו של עולם, אם לא יהיה יהודים ח"ו, בשביל מה אנחנו צריכים להיות בעולם, כיון ששמעו חמה ולבנה כך חגרו שקים ונתנו קולם בבכי, עמד אליהו הנביא ואמר: רבש"ע היתכן שיתבטל עם ישראל, שנוודדים ממקום למקום ללמוד תורה, ומשתעבדים על השבת ועל המילה ועל המצות, מיד רץ אליהו ז"ל בבהלה, אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרם ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשינה ואינכם שמים לב על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו: מפני מה? אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם אמרו לו אברהם יצחק ויעקב אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם מה אנו יכולים לעשות? חזר אליהו ואמר לו למשה: אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם, מה תענה על הצרה הזאת כי באו בנים עד משבר, אמר משה רבנו לאליהו הנביא: האם יש אדם צדיק בדור הזה, ענה לו אליהו: יש אדם אחד ומרדכי שמו, אמר משה רבנו: לך והודיעו שיעמוד הוא משם ואנחנו מכאן בתפלה ובתחנונים לפני הקב"ה, אמר לו

¹¹⁸ משלי ג' כ"ג

¹¹⁹ ישעיה ח' י

¹²⁰ ישעיה מ"ד

¹²¹ ילקו"ש תתרי"ז, רבה ז' י"ג.

¹²² מגיד מישרים ויקהל

אליהו: רועה נאמן כבר כתבו אגרות של כליה על צאנך וכבר היא חתומה, א"ל משה: אם בטיט היא חתומה, רחמים נשמעים, ואם בדם היא חתומה קשה לבטלה. כמובן שאין בשמים חתימות של טיט ודם, רק הכוונה שאם¹²³ הגזירה רק בשביל שאכלו ושתו ונהנו בגופם בדברים גשמיים שזה כמו עפר וטיט, על זה יותר קל לבטל הגזירה בתפילה, אבל אם הגזירה בשביל ששמחו בלבם עם אויבי ה', והם חוטאים במחשבה ובנפשם הרעה, כי הוא דם של אדם אשר בו תלוי המחשבה, בזה הגזירה קשה לבטלה. אמר לו בטיט היא חתומה אמר לו משה רבינו: לך והודיע למרדכי, מיד בא אליהו ז"ל אצל מרדכי והודיעו.

מרדכי מעורר את העם

כשמרדכי שמע מאליהו הנביא את כל מה שקורה בשמים, הבין שצריך לעורר את כולם באופן שכולם יתפללו ויחזרו בתשובה מכל הלב, חשב לעצמו אם אודיע ליהודים סתם כך על הגזירה, מיד יהיו הרבה שתדלנים וכל מיני יועצים שיחשבו שהם ילכו וישתדלו, וידברו עם שרי המלוכה ויתנו להם שוחד להעביר את הגזירה, ועי"ז יחפשו כל מיני עצות ולא יעשו את העיקר להתפלל ולחזור בתשובה, אבל¹²⁴ מרדכי ידע לרפאות את המכה, מרדכי יצא וקרע את בגדיו כמו שקורעים על מת, להראות שהוא דבר שלא ניתן לתיקון ע"י השתדלות, וגם לבש שק ואפר וזעק זעקה גדולה ומרה, ויאמר:¹²⁵ אוי איזה גזירה גדולה גזרו עלינו המלך והמן, לא על חצי העם או שליש ורבע, אלא על כל עם ישראל גזרו לעקור ולהכרית אותנו מהשורש.

כאשר ראו בית ישראל את מרדכי הצדיק הגדול והחשוב, במצב כזה ברחוב העיר, התקבצו כולם סביבו עד שהיה קהל רב ועצום שאין להם מספר, עמד מרדכי על רגליו בתוך הקהל ויען ויאמר אליהם: בית ישראל עם אהוב ויקר לפני אביו שבשמים, הרי שמעתם מה גזרו עלינו המלך והמן להשמיד אותנו מעל פני הארץ ולהאביד אותנו מתחת השמים, אין לנו מלך שנסמוך עליו וגם לא¹²⁶ נביא שיבקש עלינו רחמים, אין לנו מקום לברוח גם לא מדינה להמלט, בכל מקום ובכל מדינה נשלחה הגזירה, אנחנו כצאן ללא רועה וכיתומים ללא אב.

בעת ההיא הוציאו את הארון אל שערי שושן ויוציאו עליו את ספרי התורה בעוטף בשק ומגולל בעפר ויקראו בו:¹²⁷ בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים, ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו כי קל רחום ה' אלוקיך וגו'.

קם מרדכי על רגליו בתוך הקהל ויען ויאמר: בית ישראל עם אהוב ויקר נקומה ונראה מאנשי נינוה כאשר נשלח אליהם יונה בן אמיתי בנבואה שעוד ארבעים יום נינוה נהפכת, וכשהגיע הדבר למלך קם מכסאו והוריד את כתר מלכותו התכסה בשק ויתפלש באפר, וציווה להכריז בנינוה ויאמר: מטעם המלך וגדוליו

¹²³ יערות דבש - ח"א ד"ג

¹²⁴ ילקוט תתרנו

¹²⁵ תרגום שני

¹²⁶ צ"ע קצת לשון זה מהתרגום שני שאמר שאין להם נביא הרי היה עדיין אנשי כנסת הגדולה ששמונים מהם היו נביאים וגם בתרגום שני עצמו בתחילת פ"ד מובא שמרדכי שלח להודיע לחגי זכריה ומלאכי הנביאים בירושלים, וכבר אמרו [מגילה י"ד וט"ו] כי מן מ"ח נביאים היה מרדכי, ומז' נביאות היתה אסתר, ואולי כיון שכבר נתמעט הנבואה בימיהם שהרי הם היו נביאים האחרונים לכן אמר כך.

¹²⁷ דברים ד' ל'

לאמר: האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו מאומה, אל ירעו, ומים אל ישתו, ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל האלוקים בחזקה, וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס שבכפיהם. וכשראה אלוקים את מעשיהם ששבו מדרכם הרעה, ניחם האלוקים על הרעה אשר דיבר לעשות להם ולא עשה, וגם אנחנו נעשה כמוהם ונגזור צום ונקרא תענית על שגלינו מירושלים.

כאשר נתחייבו עם ישראל בזמן המקדש יצא בת קול וקרא לנבוכדנצר מלך בבל שיעלה לירושלים ויחריב אותה וישרוף את בית המקדש באש, כאשר שמע נבוכדנצר את הבת קול נענע בראשו והניף בידו מפחד, כי זכר מה שקרה לסנחריב כשצר על ירושלים ירדו מלאכים מהשמים והרגו במחנה מאה שמונים וחמש אלף ולא נשאר מכל המחנה רק נבוכדנצר לבדו, וכאשר הזכיר מרדכי את הדבר הזה קרע את בגדיו והתחיל להוריד דמעות וכך אמר: אוי עליכם בית ישראל מגזר דין הזה אשר יצא עליכם ויצא בתוך העיר ויזעק ויעקב זעקה גדולה ומרה. ובכל מקום שהגיע כתב המלך היה צער גדול ליהודים, צום ובכי ומספד, קריאות יגון, ושקים מוצעים על האפר לגדולי ישראל.

ויתפלל¹²⁸ מרדכי היהודי אל יי אלקיו ויאמר אנא אדון כל העולם, יי אתה ידעת את לבבי כי לא מגובה רוחי ורום לבבי עשיתי זאת שלא השתחותי לפני המן העמלקי הזה אבל מפני יראתך עשיתי והתחריתי בו באשר לא השתחותי לפניו, כי יראתי מלפניך אלוקי העולם לבל אתן את כבודך לבשר ודם, על כן לא חפצתי להשתחוות לערל טמא זה, ולא אשתחוה רק לשמך הגדול והקדוש שנקרא עלינו, כי מי אני ובית אבי כי לא אשתחוה לאיש בעבור עזרת ישראל ופדותם, וללחוד את עפר רגלי המן במקום אשר תדרוך כף רגלו, אבל במאמך בטח נפשנו כי אתה לבדך אלקינו ואלקי אבותינו, ובכן אלוקינו הצילנו נא מידו, ויפול בשחת אשר כרה, וילכד בהרשת אשר טמן ויפול באשר הכין לרגלי חסידך, למען ידעו כל העמים כי לא שכחת את הברית ואת השבועה אשר נשבעת לאבותינו עבדיך, ולא מסרתנו בגלותנו ביום הזה מפני קוצר ידך, אבל בחובתנו נמכרנו ובפשענו גלינו כי חטאנו לך, ועתה אלקינו רב להושיע פדנו נא מידו והצילנו ממחשבתו הרעה, כי כאשר צר לנו, אליך נתפלל ואליך נרוץ להחסות, כי אתה לבדך לקום לימין יושבי חשך ולפדותנו מיד הקמים עלינו, וזכור עתה כי חלקך אנו מראש ומחובבים מכל נחלת העמים, ובהבדילך בני אדם הבדלתנו להיות בגורלך, והבדלתנו מן העמים להיות לך לאהבה וקדשתנו לשמך תרומה מכל העמים, ועתה אלקינו למה יאמרו צרינו כי אין אלקים בישראל לפדותם ויפתחו את פיהם לבלע חלקך ולשבח את פסיליהם והבליהם לאמר: בהם נושענו לכבוש את העם הזה, אנא אלקינו פדנו נא מידם ויבושו העמים מפסיליהם והבליהם ואלהיהם וישימו יד לפיהם, בראותם את ישועתך יי, וחוסה נא על עמך ועל נחלתך ולא יסתם פינו משבחך, שאנו מייחדים את שמך ערב ובקר תמיד, והפוך אבלנו לששון ולשמחה ויום טוב ונשבחך על הגאולה הטובה אשר תגאלנו. וכל ישראל ויהודה צעקו לפני יי אלוקיהם על דבר הצרה אשר צר להם, אשר הציר להם המן בן המדתא העמלקי מזרע אגג.

¹²⁸ בתי מדרשות ח"א חלום מרדכי ותפלתו.

הויכוח

בין בני ישראל היו יהודים שלא השלימו עם כל הסיפור, נכון הכול משמים, בזה אין ספק אבל לא הבינו את מרדכי הצדיק,¹²⁹ מדוע הוא התגרה בהמן? למה הוא הכעיס אותו? והנה התוצאות... הם החליטו ללכת אל מרדכי הצדיק ולדבר אתו.

מרדכי¹³⁰ הצדיק חזר לביתו, יושב בתענית, בוכה ומצטער על צרת עם הקודש, קול המון עם ההולכים נשמע, ובאים ודופקים על הדלת ושאלו אם יש רשות ליכנס? כן! כן!

ההמון עם בית ישראל, נכנסו וישבו לפניו, רבינו אמרו: במחילה מכבודו יש לנו דברים שמציקים לנו, ענה מרדכי הצדיק: בכל הכבוד דברו ונשמע מה בפיכם, שאלו בית ישראל: מדוע לא כרע רבינו לפני המן הרשע? ענה מרדכי הצדיק: תורתנו הקדושה אסרה להשתחוות לעבודה זרה, והמן הרשע לבוש ע"ז מלפניו ומלאחריו. שאלו בית ישראל, הלא המלך אחשוורוש צוה לכרוע לפניו והעובר על מצות המלך חייב מיתה ואיך יפקיר רבינו את נפשו על שמירת התורה? ענה מרדכי הצדיק ואמר להם: הלא ידעתם והלא שמעתם כי העובד ע"ז נאבד משתי העולמות א"כ למה לי חיים כי האדם נברא רק לעשות רצון אבינו שבשמים. ענו בית ישראל ואמרו: אמת דברי רבינו אבל זה נאמר רק על נפש רבינו לבד, אבל איך יוכל רבינו להפקיר ח"ו את כל עם בית ישראל, אם אחד רוצה להיות צדיק וחסיד יפקיר את כל עם הקודש בסכנה? הלא אנחנו צועקים: רבינו איך גרמת לנו את כל הרעה הזאת?

עמד מרדכי הצדיק על רגליו ואמר: בית ישראל עם אהוב ויקר לפני אבינו שבשמים, הלא אתם צריכים להבין כמו שאתם אוהבים את עם הקודש כמו כן גם אני אוהב את כל עם בית ישראל ואפשר עוד יותר מכם כי הרבה פעמים ציונו הבורא יתברך שמו לאהבת ישראל, והנני מוכן למסור את כל כוחי בעד נפש אחת מישראל בפרט בעד כלל ישראל, אכן שמעו דברי, האזינו אמרי, אציתו למילי, **האם יסית לכם יצר הרע כי בשביל שקיימתי מצות בוראינו לא להשתחוות לע"ז בשביל זה באה עלינו הקצף הגדול הזה!** הלא כל איש ישראל מאמין אשר כל דבר ודבר הוא רק מאת השי"ת, ואין עוד מלבדו, וא"כ איך תדברו גבוהה נגד ה' ותורתו.

הבה נתבונן: מי נתן למשיסה יעקב הלא ה' זו חטאנו, עם ישראל השתחוה לצלם בימי נבוכדנצר וגם נהנו מסעודת המלך אחשוורוש, ואני אמרתי לכם אל תחטאו ואל תאכלו מסעודתו ואתם לא שמעתם אלי, על כן באה עלינו הצרה הזאת, ועתה נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה, ואגלה לכם הסוד, כי תיכף בלילה שכתב המן הרשע הספרים הרעים בא אלי אליהו הנביא זכור לטוב ואמר לי כי מן השמים יצאה הגזירה על שחטאנו לפני השי"ת, ושאלתי אותו אם עוד יועיל תשובה, ואמר לי כי בודאי יועיל תשובה, ועתה אתם בית ישראל זאת עשו וחיו נשוב אל אבינו שבשמים ללמוד תורתו לקיים מצותיו ונזעק לפניו ובודאי ירחם ה' עלינו.

¹²⁹ עיין תנחומא ויחי פי"ו

¹³⁰ לקט לפורים מהגה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל שחברו בשנת תרצ"ט על סמך התרגום בפסוק בלילה ההוא נדה שנת המלך שהיה ויכוח באותו הלילה שבגלל זה נדת שנתיה דמרדכי צדיקא וקבל הסכמתו של הרה"ק ר' אברהם אלימלך מקארלין הי"ד, והודפס ביחד עם בירור ט"ל מלאכות וענייני ערובין וכרכין המוקפין חומה.

בית ישראל בשמעם את כל אלה נפלו לפני רגלי מרדכי הצדיק ואמרו: רבינו אמת ותורתו אמת. ירחם רבינו עלינו וימחול לנו על כל הדברים אשר דברנו כי בלא דעת דברנו רק מרוב הצרות והתלאות וטרדת הזמן. והנה עתה עוד נתחנן לפני רבינו שירשה לנו לדבר. ענה מרדכי הצדיק ואמר: מאוד שמחתי שקבלתם דברי והנני מרשה לכם לדבר עוד מה שאתם רוצים.

אמרו בית ישראל: רבינו אומר רק לשוב ולהתפלל, אולי נעשה גם איזה פעולות? והוא: לשלוח דורון להמן הרשע ולבקש מאתו שימחול לנו בזה הפעם ומהיום והלאה לא נעשה לו בזיונות, ואת כל ישראל נזהיר שלא להשתחוות לו ולא לעשות לו בזיונות, רק כשרואים שהולך בשוק להתחבא מפניו, וזה יש לנו הקושיא הגדולה על רבינו מדוע דוקא עמד בשער המלך להכעיס את לב המן וכי לא יותר טוב היה שרבינו לא יתראה לפני המן? ויקם מרדכי הצדיק ויאמר: חבירי היקרים את זה אסור לנו לעשות, כי אם הרבנים יתחבאו מפני הרשע, סוף כל סוף הפשוטים בבני ישראל יעבדו ע"ז, כי המן הוא המסית וילך דוקא ברחובות היהודים שאי אפשר לכל העם לברוח ממנו ובשביל זה ישבתי דוקא בשער המלך ולא קמתי מפניו להראות לכל ישראל שאסור להשתחוות לע"ז. עוד אגלה לכם הסוד: כי המן הרשע הוא מזרע עמלק ואין אנו יכולים בשום אופן להיות עמם בשלום ובאחווה, כי כמו שאנו נאחזים בקדושה כן הם נאחזים רח"ל בטומאה וא"כ איך יעלה על הדעת שאנו בעצמנו נעשה הכנעה לפני כח הטומאה? ולכן רצון בוראינו ית"ש לשנוא את העמלקים ככתוב מלחמה לה' בעמלק מדור דור.

ענו בית ישראל ואמרו: אם שונא השי"ת את העמלקים והמן הרשע הוא מזרע עמלק מדוע עשה השי"ת אותנו לשר גדול? ויען מרדכי הצדיק: הלא זה הדבר שאמרת כי כיון שאנו רואים שמזרע עמלק נעשה לשר מזה אנו יודעים שחטאינו הגדילו וחטאינו ופשעינו הם הנותנים כח וגדולה לזרע עמלק ימ"ש.

ואתם בית ישראל תראו איך דרכם של זרע עמלק ימ"ש הוא רק להחטיא את עם ישראל כי עוונות בית ישראל הם כל כוחם כי¹³¹ בכל עוון ועוון שכל איש ישראל עושה בזה העוון הוא מגביר ומגדיל את כח הטומאה ואל יאמר האיש ישראל מה אני ומה כוחי שאוכל להגדיל את כח הטומאה? חלילה לומר כן כי כל איש ישראל נקרא בן מלך ותיכף בעשותו כל דבר קטן וגדול נעשה רשימה גדולה ולזה באה עלינו המצוה המפורשת בתורה זכור את אשר עשה לך עמלק ואמרו רבותינו שזה המצוה הוא מצוה תדירית והוא מצות מחיית עמלק, ויכול השואל להקשות הלא אין אנו עושים שום מלחמה עם עמלק ואיך אנו מקיימים המצוה הזאת? רק העיקר הוא כי בכל מצוה ומצוה שכל איש ישראל עושה בזה הוא מגביר ומגדיל כח הקדושה וממעט בזה כח הטומאה ובזה הוא מקיים המצוה מחיית עמלק, ולזה כאשר שמעתי שגידל המלך אחשוורוש את המן הרשע ידעתי ברור שחטאי עם בית ישראל גברו ואמרת בליבי מי יודע איך המכה הזו יגרם בבית ישראל.

אי לזאת קמתי בכל כוחי לעשות רצון בוראינו לקיים מצות קידוש השם במסירות נפש ממש ואתם צריכים לדעת כי רצונו של המן הרשע הוא להרוג אותי

¹³¹ עיין תורת משה "אלשיך" שמות י"ז ח-יב

תיכף, וצאו וראו מה הוא עושה עכשיו הוא מתקן עץ לתלייה ובעד מי הוא עושה? וכל כך גדלה שנאתו עלי, בזה שהוא מרגיש שאני מחליש את כוחו כי בכל מצוה ומצוה נתמעט כוחו. ועתה בית ישראל אני בעצמי אינני יכול לרפאות מכה זו לבדי, בכך קומו נא, התעוררו נא, אתם כולכם בית ישראל, שובו שובו מדרכיכם הרעים וקראו אל אלוקים בחזקה, ובזה נמעיט את כח הטומאה והוא כוחו של המן הרשע שהוא מזרע עמלק ימ"ש ובודאי יעשה השם עמנו אות לטובה ויראו שונאינו ויבושו.

אז נפלו המון בית ישראל לפני רגלי מרדכי הצדיק ועמו ואמרו: ברוך השם שחלק מחכמתו ליראיו ועכשיו אנו רואים דעת ושכל של חכמי התורה ואנו מוכנים לקיים את כל דברי רבינו אבל עוד נבקש רשות לשאול מרבינו: אולי יסכים לדברים אלה? והוא כאשר רבינו מברר ומפרש גודל מצוות מחיית עמלק ימ"ש א"כ אולי נערוך עכשיו תיכף מלחמה נגד עמלק? וגם נראה לקיים דברי רבינו הצומות והזעקות לפני השי"ת וטובים השניים מן האחד?

ענה מרדכי הצדיק ואמר: עם קודש התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם ועליכם רק לשוב אל אבינו שבשמים, ענו בית ישראל ואמרו: האם חושב רבינו שהמלך אחשוורוש יתן אותנו רשות לערוך מלחמה נגד חברי העמלקים הלא הוא המלך בעצמו גידל אותנו וצוה לכרוע לפניו וגם הסיר מידו טבעת המלך ומסר לו לעשות לכתוב על היהודים כטוב בעיניו האם יתהפך לב המלך אחשוורוש? הנוכל להאמין דבר כזה? ענה מרדכי הצדיק ואמר: הלא כתוב בתורתנו לב מלכים ושרים ביד ה' ואני מבטיח לכם אם תשובו בתשובה שלימה לפני השי"ת יתהפך לב המלך ויתן לנו רשות להלחם בעמלק ועוד יעזור לנו למלחמה זו. אז קמו כל עם הקודש ונשקו את רגלי מרדכי הצדיק ואמרו: אנו מאמינים בכל דברי רבינו וכל אשר יאמר רבינו לנו נעשה ובעזה"ת נעשה ונצליח.

משא ומתן בין מרדכי לאסתר

מרדכי המשיך ללכת עם בגדיו הקרועים עד לפני שער המלך כדי לדבר עם אסתר. אסתר עדיין¹³² לא ידעה כלום על כל הגזירה, והמשרתות באו והודיעו לה שמרדכי הצדיק מתהלך בבגדים קרועים עם אפר, אסתר המלכה התחלחה והזדעזעה מאוד, ושלחה בגדים למרדכי כדי שיוכל להיכנס לשער המלך ולדבר איתה, אבל מרדכי אמר¹³³ שלא יוריד את השק מעליו עד שה' יעשה נסים ויושיע את ישראל, לכן לא רצה מרדכי לקבל את הבגדים, אסתר שמעה שמרדכי לא מקבל את הבגדים, והבינה שהמצב חמור מאוד, שלחה אסתר את הצדיק הידוע "דניאל" לשאול את מרדכי מה קרה, דניאל פחד שהמן שהיה מסתובב בחצר המלך יבין שהוא מתוודך בין אסתר ומרדכי ויהרוג אותו, לכן הוא יצא לרחוב ועשה את עצמו¹³⁴ שהולך סתם ברחוב, ובמקרה פגש את מרדכי. מרדכי סיפר לו כל מה שקרה שנגזר בשמים להרוג את היהודים, וגם סיפר לו את פרשת הכסף שהמן רצה לתת למלך עשרת אלפים ככר כסף כדי שיסכים לגזירה. ובכן אמור לאסתר שתכנס מיד למלך ותבכה לפניו, ותספר

¹³² אור חדש קמו

¹³³ ילקו"ש תתרנו

¹³⁴ יוסף לקח, ואלשיך

לו על הסוד הגדול שהיא יהודיה, ובזכות מסירות נפשה, ה' יעזור שתציל את היהודים, וכך תתבטל הגזירה.

דניאל הלך לאסתר ומסר לה את הדברים, ענתה אסתר לדניאל: אינני יכולה כעת להיכנס למלך, כיון שכל הנכנס למלך ללא רשות, יהרג, רק אם המלך יושיט לנכנס את שרביט הזהב,¹³⁵ ולבקש רשות לא שייך, כי הרשות לבא אל המלך הוא ע"י המן והוא בוודאי לא יתן רשות, ואני אסתר לא נקראתי למלך כבר שלוש יום לכן מסתבר מאוד שבקרוב הוא יקרא לי, ולמה לי למהר ולהסתכן, הרי יש עוד הרבה זמן עד הגזירה, הרי עכשיו הוא חודש ניסן והגזירה הוא רק בחודש אדר. כאשר דניאל יצא למסור את הדברים למרדכי פגש אותו המן, וכששם לב שהוא יוצא ונכנס מאסתר למרדכי, חשד בו שמנסה לבטל את הגזירה, מיד בעט בדניאל והרג אותו.

ה' ראה¹³⁶ שהמן הרג את דניאל, ושלח את המלאכים מיכאל וגבריאל שיתווכו ויעבירו את המידע בין אסתר למרדכי, ומרדכי שמע את תשובתה של אסתר ושלח להגיד לאסתר: אל תחשבי שאת תנצלי מהגזירה של כל היהודים ותתחבאי בבית המלך, כי אם כעת תשתקי ותחרישי ולא תעשי כלום, בין כה וכה היהודים ינצלו בדרך אחרת, אבל את ומשפחתך יאבדו, כיון שאת אסתר נכדה של שאול המלך, ואף שהיה צדיק גמור, עם כל זה היה דבר אחד שהיה צריך לעשות, להרוג את אגג מלך עמלק, ובשביל עכובו מלהרגו נולד המן, ולכן את צריכה לתקן את זה במסירות נפש ולהכנס למלך ללא רשות, ואולי בזכות זה תצילי את היהודים, ומי יודע אם לא בשביל זה סיבב ה' שתהיי מלכה. מרדכי לא רצה להמתין כי¹³⁷ ימים אלו ימי פסח ט"ו וט"ז מסוגלים לישועה לישראל, ועת רצון לה' אשר פדה מיד צר, ולכך הקפיד שתכנס דווקא בימים אלו.

אסתר קיבלה את דבריו של מרדכי, אך אסתר ביקשה ממרדכי שיאסוף את כל היהודים הנמצאים בשושן, ושכולם יצומו שלושה ימים, ויתפללו שה' יציל אותם מהגזירה, לפי שאין ה' מואס בתפילת רבים, וגם אני ונערותי נצום כן, ואח"כ אכנס למלך בלי רשות ובלי הזמנה, וכך בעזרת ה' נצליח להינצל מהסכנה. אך מרדכי שלח להגיד לאסתר: איך אני יכול לגזור תענית שלושה ימים, הרי מחר בערב, יהיה יו"ט פסח וצריך לעשות את הסדר לאכול מצה ומרור ולשתות ארבע כוסות. ענתה לו אסתר ע"י המלאכים ואמרה: הרי אם לא יהיה יהודים בעולם לא יהיה מי שישמור פסח, ומרדכי הסכים וגזר על היהודים לצום.

בעת¹³⁸ ההיא בחרו מתוך הקהל שנים עשר אלף כוהנים ויצו אותם לקחת שופרות בימינם וספרי תורות בשמאלם ויענו בקול בכיה ויאמרו: אנא אלוקי ישראל זאת היא התורה אשר נתת לנו, הנה אם העם האהוב יבטל מן העולם מי יקום ויקרא בה ויזכור שמך, גם השמש וירח יחשכו שלא נבראו אלא בשביל ישראל, ויפלו על פניהם עננו אבינו עננו, עננו מלכנו עננו, והשופרות תוקעין עמהם והן עונין אחריהם עד אשר בכו צבאות השמים וינועו אבותינו מקברם.

¹³⁵ מנות הלוי קמ"ז :

¹³⁶ תרגום

¹³⁷ יערות דבש ח"א ד"ג

¹³⁸ תרגום שני

פרק חמישי

כניסת אסתר לאחשורוש

ביום השלישי¹³⁹ כאשר צמה אסתר שלושה צומות צום אחרי צום, קמה מן העפר ומן האפר בכפיפת קומה, ותלבש בגדי מלכות מרוקם בזהב, וכתונת ממולאה באבנים טובות ומרגליות, ותתן כתר זהב טוב בראשה, ותשם נעלי זהב אופיר ברגליה, ואחרי כן הרימה קולה בתפלה ותתפלל בדמעות שלישי שירחם ה' על עמו בזכות האבות אברהם יצחק ויעקב, שלא יאבדו מהעולם, כי בעבורם ברא ה' את העולם, ואם ישראל יאבדו ח"ו, מי יאמר קדוש קדוש קדוש שלש פעמים כל יום, ובדמעות אמרה אסתר דבריה ובתחנונים סדרה תפילתה, בבקשה ממך שומע תפילות, שמע תפילתי בעת הזאת, גלינו ונתרחקנו מארצנו ובעוונותינו מכרתנו, וכעת ניתן הדת להרגנו וכולנו נמסרנו לחרב והרג ואבדן ולכליה גמורה כאחד, זרעו של אברהם לובשים שקים ואפר על ראשם, אוי רבש"ע, אם אנחנו חטאנו, מה חטאו בנינו הקטנים? אם אנחנו נאבד, מי יודה ויתפלל לפניך? להמן הרשע אתה מוסר אותנו להישחט? זכור לאברהם אבינו שהתנסה לפניך בעשר נסיונות ועמד בכולם, זכור את יצחק אבינו שנעקד לפניך על גבי המזבח, שמע קולנו ועננו והוציאנו מצרה לרווחה, שבור את המן הרשע שלא יהיה תקומה למפלתו, וכך בכתה והתפללה בקול עד שגרונה ניחר מצעקותיה, ועיניה נסתמו מרוב הדמעות.

באותה עת¹⁴⁰ לבש אותה רוח הקודש, היא נעשתה רוחנית והרגישה בזה, והתחילה ללכת בחצר המלך לכיוון בית המלך,¹⁴¹ ובקשה מה' שיציל אותה מהכלב אחשוורוש שלא יהרוג אותה, וכשעברה בדרכה על יד בית הצלמים שזה מקום טומאה, מיד הרגישה שנסתלק האור ממנה, שרוח הקודש עזב אותה, והיא לא ידעה שזה בגלל הצלמים, והתחילה לבכות בכי גדול ואמרה: אלי אלי למה עזבתני? וחשבה אולי זה עונש בגלל שזלזלתי באחשוורוש וקראתי אותו כלב, והקב"ה חלק מכבודו לבשר ודם, ולכן נסתלק ממני האור, מיד חזרה וקראה אותו אריה, והתפללה: הושיעני מפי אריה, עד שה' שמע את תפילתה, ושלח לה שלושה מלאכים, אחד להגביה את צווארה כי לא יכלה להחזיק ראשה מחמת התענית, ואחד משך עליה חוט של חסד, ואחד מתח את השרביט.¹⁴² כשנכנסה אסתר אצל אחשוורוש, היתה צריכה לעבור שבע חדרים זה לפניו מזה, והיו שומרים עומדים בכל החדרים, מיהרה אסתר ונכנסה בלא רשות לראשון לשני ושלישי, והלכה בזריזות שלא הרגישו השומרים עד שנכנסה לחדר הרביעי, והשומרים של החדרים הראשונים לא היו יכולים לנגוע בה, כיון שכבר עברה על רשותם, התחיל אחשוורוש לחרוק בשיניו ואמר: ושתי המלכה, כמה רציתי ובקשתי שתבוא אלי ולא רצתה, והמלכה הזאת נכנסת בחוצפה בלי רשות, וכיון שראתה אסתר פני המלך, והנה עיניו בוערות כלפידי אש, מרוב הכעס שבערה בליבו, ותבהל אסתר מאוד מאוד, ונעמדה לה באמצע החדר הרביעי, ליד השומר כאילו מבקשת ממנו רשות להכנס, אבל באמת התפללה לה' ואמרה: אל תרחק ממני כי צרה קרובה, תראה איך סובבים אותי הרבה בהמות, שהם

¹³⁹ תרגום שני¹⁴⁰ תרגום, ופ"י המיוחס להרמב"ם.¹⁴¹ מגילה ט"ו:¹⁴² שוחר טוב פכ"ב, ילקו"ש תתרטו, מנות הלוי קמ"ז: ופ"י הגר"א, יוסיפון פ"ד.

החיילים של אחשורוש, וגם מסתובבים כאן כלבים שהם בניו של המן, ראה ריבונו של עולם איך הם רוצים להזיק לי בכשפים שלהם, הם רוצים להרוג אותי ולחלק ביניהם את הבגדים והתכשיטים שלי, ואתה ה' אל תתרחק רק תמהר לעזור לי. והמלך אחשורוש חמתו בערה בו, למה היא נכנסת ללא רשות, והרשע הזה הפך את פניו שלא להסתכל בה כדי שיהרגו אותה השומרים, אבל ה' ריחם על אסתר המלכה, ושלח מלאך וסטר למלך על פיו ואמר לו: אשתך עומד בחוץ ואתה יושב בפנים, והמלאך החזיק לו את הפנים בכוח עד שכאב לו והוא צעק ווי, ועל כרחו של המלך שלא בטובתו נשאה חן בעיניו, ויושט לה את שרביט הזהב להצילה מהשומרים, אבל עדיין היתה רחוקה, ושרי הטבחים קמו, ורצו כבר להרגה, עשה ה' נס והשרביט התארך שישים אמות, ואסתר התקרבה ונגעה בראש שרביט, והשומרים עומדים ומסתכלים ולא יכולים לנגוע בה, ועוד נס עשה ה' גדול מהראשון שכל מה שהיתה מתקרבת ונכנסת למלך היה השרביט מתכווץ, וכיון שהיא ניצלה ועמדה לפני המלך, שאל אותה המלך מה בקשתך אסתר, אני מבין שאת רוצה לבקש דבר גדול כי לא בחינם הסתכנת בעצמך, תדעי לך שאני מסכים לעשות לך אפילו עד חצי המלכות, אף¹⁴³ שלא היו נותנים לשום אדם יותר משליש. ענתה אסתר ואמרה: דבר גדול אני צריך אך איני יכולה לומר לך תיכף, לכן אינני מבקשת ממך כעת מאומה, רק אני רוצה להזמין היום את המלך יחד עם המן לסעודה שהכנתי לו, ובתוך הסעודה אבקש, מיד שלח המלך לקרוא מהר את המן לבוא לסעודה.

כאשר הזמינה אסתר את המן לסעודה¹⁴⁴ נפל ליבם של היהודים, ואמרו: אנחנו סמכנו שיש לנו אחות בבית המלך שתשתדל להציל אותנו מהגזירה הנוראה, ועכשיו גם היא נהפכה לאויב ודורשת את שלום המן ומבקשת אהבתו, אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, ובאמת זאת היתה הסיבה¹⁴⁵ שהזמינה אסתר את המן לסעודה, כדי שהיהודים יתייאשו ממנה, ויפנו לאבינו שבשמים לבקש ממנו רחמים בלב שלם.

הסעודה הראשונה, ועצת זרש.

אחשורוש והמן¹⁴⁶ היו אוכלים שותים ושמחים בסעודה, אך אסתר לא אכלה, היא היתה בתענית, ונפשה מר לה, באמצע הסעודה שאל אחשורוש את אסתר למה את לא אוכלת, ולמה רע לך בלב, ומה בקשתך שבגלל זה הסתכנת ונכנסת אלי ללא רשות,¹⁴⁷ אפילו אם תבקשי עד חצי המלכות אעשה לך, חוץ מבנין בית המקדש שלזה לא אסכים כי כבר נשבעתי לסנבלט החורי שלא אסכים לך, כדי שלא ימרדו בי היהודים, ענתה אסתר ואמרה: אני לא מבקשת חצי המלכות וגם לא בנין בית המקדש, רק אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לעשות לי את רצוני

¹⁴³ פיי המיוחס להרמב"ם

¹⁴⁴ מנות הלוי קנ"ד.

¹⁴⁵ מגילה טו:

¹⁴⁶ מנות הלוי קנ"ז בשם מדרש לקח טוב.

¹⁴⁷ תרגום

ובקשתי יבא המלך והמן מחר אל המשתה שאעשה לכם,¹⁴⁸ ומחר אני יגלה למלך מה שבקשת ממני כל הימים לגלות לך את עמי ומולדתי.

המן יצא מהסעודה באותו יום, שזה היה ביו"ט ראשון של פסח, שמח וטוב לב,¹⁴⁹ ולמה היה שמח? כי המן חשד שאסתר נכנסה לאחשורוש ללא רשות, כדי לבקש להציל את מרדכי מהגזירה, כי מרדכי גידל אותה והיה אומן שלה, אבל כשאסתר הזמינה לסעודה רק אותו ולא את מרדכי היה לו טוב בלב, וחשב שאסתר בגדה במרדכי, והיא אוהבת אותו יותר ממרדכי, ועכשיו יצליח לבצע את הגזירה שזמם על היהודים.

אבל כשראה המן את מרדכי בשער המלך,¹⁵⁰ לומד תורה עם הילדים ועם הסנהדרין במקום שהכינה לו אסתר, כעס המן וחרק שיניו, הוא ידע שכל זמן שילדי ישראל לומדים תורה, שזה הבל תינוקות שאין בו חטא, אי אפשר להזיק ליהודים, ומרדכי לא קם ולא הזדעזע ממנו כלל, רק פשט לו את רגל ימינו והראה לו את השטר מכירה, שהמן נמכר לו לעבד עבור ככר לחם, מיד התרגז המן¹⁵¹ וכמעט מת מרוב צער, והתמלא על מרדכי חמה.

המן התאפק ועצר כעסו, על אף שמאוד רצה להרוג את מרדכי, הוא¹⁵² ידע שבזכות מרדכי ה' שומר ומשגיח על כלל ישראל, וכל זמן שמרדכי חי לא יוכל לבצע את זממו להרוג את היהודים,¹⁵³ אבל המן פחד להרוג את מרדכי ללא רשות מהמלך, הוא בא אל ביתו ועשה אסיפה גדולה,¹⁵⁴ קרא לשלוש מאות שישים וחמש יועצים שהיו לו, ולזרש אשתו הרשעית, שהיתה מכשפה גדולה, ועצתה חשובה לו יותר מכל יועציו. המן התפאר לפניהם, וסיפר להם את הכבוד והעושר שיש לו, ושיש לו מאתיים ושמונה ילדים, ושהבן שלו שמשי הוא סופר המלך, וכמה שהמלך גידל ורומם אותו יותר מכולם, וגם אסתר לא קראה לסעודה רק אותו, וגם למחר הוא קרוא עם המלך, אבל כל זה לא שווה לי כלום, כשאני רואה את מרדכי היהודי "יושב" ולומד עם הילדים בשער המלך, לא קם ולא זע ממני, והוא עוד מראה לי שטר שאני מכור לו לעבד, וחוף מזה ה' שומר על היהודים בזכותו ולא נצליח להרוג את היהודים.

אמרו לו חכמיו וזרש אשתו ודאי שקודם צריך להרוג את מרדכי ורק אז נצליח להרוג את כל היהודים, אבל תדע לך שהוא יהודי וה' עוזר ליהודים, לכן לא כדאי להרוג אותו סתם, צריך לעשות את זה בחכמה, כי אם למשל נזרוק אותו לאש, ה' יציל אותו, כמו שהוא הציל את אברהם אבינו מכבשן האש, ואם נזרוק אותו לים ה' יציל אותו כמו שהציל את ילדי ישראל במצרים וכך הם חשבו על כל מיני מיתות משונות ונזכרו שה' כבר הציל, עד שזרש אשתו הציעה לתלות אותו על עץ גבוה חמישים אמה, כי חשבו הטיפשים שה' לא יכול להציל מעץ התלייה,¹⁵⁵ כי לא ראו

¹⁴⁸ רש"י

¹⁴⁹ מנות הלוי קנח: ופי' הגר"א

¹⁵⁰ תרגום, ומנות הלוי קסב:

¹⁵¹ פי' הגר"א

¹⁵² שער הכוונות

¹⁵³ רש"י

¹⁵⁴ ילקו"ש תתנ"ז

¹⁵⁵ קשה על זה וכי טפשים היו, הלא כל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין וישכיל מי שיכולת בידו להציל ממים ואש וחרב וחנית, הוא יכול להציל מתליה. אך לפי מ"ש יונח דהנה הם היו קליפות גדולות, והיו יודעים שנתחייבו אותו

פעם שה' הציל מזה, ¹⁵⁶ ולמה חמישים? עשר לא מספיק? אלא זה היה מנפלאות ה' יתברך, ששם בפייהם את השיעור שיספיק להמן ועשרת בניו, ארבע אמות לכל אחד, ואמה מעל ראשו של המן, אמה מעל הארץ, וארבע אמות תקועות באדמה כדי לתמכה, וייטב הדבר לפני המן העצה הזאת.

בשעה ¹⁵⁷ שבא המן להכין את העץ קרא הקב"ה לכל עצי בראשית: מי מוכן לתת עצמו שיתלה רשע זה עליו? התאנה אמרה אני אתן את עצמי, שממני מביאין ישראל בכורים, וכיון שעושים בי מצוה אחת יעשו בי עוד מצוה, אבל הגפן אמרה: אני אתן את עצמי, שישראל נמשלו לגפן ולכן ראוי לי להנקם בשביל ישראל, והרמון אמר: אני אתן את עצמי שישראל נמשלו לרימון, האגוז אמר: אני אתן את עצמי, שישראל נדמו לאגוז, אתרוג אמר: אני אתן את עצמי, שממני נוטלים ישראל למצוה, הדס אמר: אני אתן את עצמי שישראל נמשלו להדסים, זית אמר: אני אתן את עצמי שישראל נמשלו לזית, תפוח אמר: אני אתן את עצמי שישראל נמשלו לתפוח, דקל אמר: אני אתן את עצמי שישראל נמשלו לדקל, עצי שטים ועצי ברושים אמרו: אנו ניתן עצמנו שממנו נעשה המשכן ונבנה ביהמ"ק, ארז ותמר אמרו: אנו ניתן עצמנו שאנו נמשלים לצדיק, ערבה אמרה: אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, וממני נוטלים למצוה לארבעת המינין שבלולב, באותה שעה אמר הקוף לפני הקב"ה: רבש"ע אני אין לי שום מעלה, וכי תהיה בריאתי לבטלה? וכיון שאני נקרא שמי קוף והמן קוף מכאיב, אתן את עצמי ויתלה טמא זה עלי, נאה שיתלה קוף על קוף ואכן המן מצא עץ קוצים, ומזה הכין את העץ, גבוה חמישים אמה, וכל הלילה ¹⁵⁸ עבד קשה והביא אומנים שיתקינו את העץ לתליה, ובניו של המן היו בדיצה וחדווה וזרש אשתו נגנה בכינור, אחרי שגמר הכול, רצה לנסות אם זה מתאים, וביקש ¹⁵⁹ המן מהסובבים אותו קשרוני אל העץ, כדי שאראה כיצד יהיה מרדכי, וכיצד ייראה לו העולם מחר, וירימוהו וקשרוהו אליה, יצא בת קול ואמרה שהעץ מתאים לו להמן טוב מאוד.

פרק שישי

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ליל נדודים היה ¹⁶⁰ הלילה, נדדה שנת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, נדדו העליונים ונדדו התחתונים, שנת מלאכי השרת נדדה, שנת אבות העולם ממערת המכפלה נדדה, שנת משה ואהרן נדדה, שנת ישראל נדדה, והיו בוכים ומספידים על שנמכרו להמן לטבח, וכל בעלי שינה לא טעמו שינה כל אותה הלילה, אסתר היתה עסוקה בהכנת סעודתם של אחשורוש והמן, מרדכי עסוק בשקו ובתעניתו, המן היה עסוק בהתקנת קורתו, וגם המלך אחשורוש נדדה שנתו.

הדור והיה בידם מעט זכיות, רק ידעו שעל ידי סיפורי הניסים בכיוצא בענין יושעו לעין כל אפילו בזולת זכיות, ועל כן ביררו דבר כזה שאי אפשר להם לספר מעין המאורע. (אגרא דכלה פ' עקב), וממשיך שם שסיפור יציאת מצרים כולל כל הנסים.

¹⁵⁶ פי' המיוחס להרמב"ם

¹⁵⁷ אסתר רבה פ"ט פ"ב

¹⁵⁸ תרגום

¹⁵⁹ פי' המיוחס להרמב"ם

¹⁶⁰ פרדרי"א פ"ג, ילק"ש תתרנ"ז

המן הרשע היה עסוק לבנות עץ של חמישים אמה, ואחרי שגמר להתקין את העץ הלך לראות מה מרדכי עושה, והנה הוא רואה שמרדכי יושב בבית המדרש עם עשרים ושתים אלף ילדים ומתפללים וזועקים לה' כל הלילה, מיד המן ציוה לעבדים שלו שישומו שלשלאות של ברזל על הילדים, ואמר: מחר אהרוג תחילה את הילדים האלו, ואח"כ אתלה את מרדכי, והיו האמהות של הילדים מביאים להם לחם ומים, ואמרו לילדים תאכלו ותשתו לכל הפחות לפני שתמותו, אמרו הילדים לאמהות לא נאכל ולא נשתה אלא נצום ביחד עם מרדכי.

כיון שעבר שתי שעות בלילה¹⁶¹ בלילה עלתה צעקת נערי בני ישראל לרקיע ונשמעה לפני אדון העולמים כקול גדיים ועזים, וגם תפילת האבות נשמעה במרום, עד שהתנדדו כל מלאכי מרום ויקומו מבוהלים, ויאמרו זה לזה, אולי בא הקץ להיות העולם חרב, אז נתקבצו והלכו לפני אדון העולמים, ונדדה שנתו של מלך מלכי המלכים, ועל אף שאין שינה לפניו, ולא ינום ולא ישן שומר ישראל, אבל כשהיהודים ח"ו עושים עבירות, ה' עושה את עצמו כאילו יושן, ולא מקבל את התפילות, וכעת נדדה שנתו, ויען צור העולמים¹⁶² וישאל את משה רבינו מה קול הגדיים שאני שומע, ואף שה' יודע הכול אבל הוא רצה שמשו רבינו יתפלל, ומשה אמר לה': רבונו של עולם, הקול הזה הוא לא קול גדיים אלא קול של ילדי תנוקות של בית רבן שכבר צמים שלשה ימים ולא אוכלים כלום, ומחר המן הרשע רוצה לשחוט אותם ח"ו, וה' קיבל את תפילת משה רבינו ולקח את הפתקים שהיה כתוב בהם הגזירה וקרע אותם, וכך התבטלה הגזירה.

באותה שעה¹⁶³ אמר הקב"ה למלאך שממונה על השינה: בני נתונים בצרה, והרשע הזה אחשוורוש ישן לו על מיטתו? לך ונדוד את שנתו, באותה שעה ירד המלאך ונדד שנתו של אחשוורוש וחבטו בקרקע שלוש מאות שישים וחמש פעמים, והיה המלאך עומד על גבו ואמר כפוי טובה כפוי טובה עמוד ועשה טובה למי שעשה אתך טובה. מיד קרא למשרתיו שהם היו הבנים של המן הרשע, ואמר להם הביאו לי מיד את ספר הזכרונות ותקראו לי מה שכתוב שם, מיד הביאו המשרתים את ספר הזכרונות וכשהם פתחו נפתח להם הדף שהיו כתוב הסיפור של מרדכי עם בגתן ותרש, והמשרתים שהיו גם שונאים את מרדכי הפכו את הדף, הגיע מלאך ודפדף חזרה, עוד פעם הפכו את הדף ועוד פעם המלאך דפדף חזרה, עד שהמלך התרגז ואמר להם מה אתם מדפדפים כל כך הרבה תקראו כבר, והם נאלמו ולא רצו לקרוא, ה' עשה נס והכתב נקרא לבד מעצמו לפני המלך.

כאשר הזכירו¹⁶⁴ לו את מרדכי בא עליו מעט שינה, וחלם חלום בלהות, הנה הוא רואה דמות איש ואומר למלך: דע לך שהמן רוצה להרוג אותך ולהיות מלך במקומך, והנה תראה שמיד בבוקר הוא יבא לבקש ממך להרוג את מרדכי שהציל אותך ממות, ואם תרצה לנסות אם זה חלום אמיתי תשאל אותו מה לעשות באיש

¹⁶¹ תרגום שני

¹⁶² אולי אפשר לפרש מה שעלתה תפילת בני ישראל כקול גדיים והי"ת שאל מה קול הצאן, זהו רמז שהמקטרג תבע חטאו של שאול המלך שלא הכרית את עמלק ושמואל אמר לו מה קול הצאן.

¹⁶³ ילקו"ש תתנ"ז

¹⁶⁴ תרגום, ומנות הלוי קס"ו:

שהמלך רוצה לכבדו, ואז תראה שהוא יבקש להלבישו בבגדי מלכות עם כתר מלכות ולרכוב על סוס המלך.

ויבא המן

פתאום שומעים¹⁶⁵ דפיקות בפתח החצר, כולם מתפלאים מי זה שמגיע כ"כ מוקדם לפנות בוקר, והמלך שבקושי נרדם, התעורר בבהלה מהדפיקות, והתחיל לחשוב על החלום האם זה חלום אמתי או דמיונות, וכך התחיל לחשוב אם זה אמתי אז למה אף אחד לא בא לספר לי, האם אף אחד כבר לא אוהב אותי, ואולי בגלל שמרדכי עשה לי טובה ולא החזרתי לו טובה לכן לא באים לספר מי בחצר, שאל אחשוורוש האם נעשה יקר וגדולה למרדכי שהציל אותי, ענו לו השרים: שעדיין לא נעשה עמו דבר, והיו אלו¹⁶⁶ השונאים של המן שענו כן, כי רצו לנקום בו את שנאתם, ולא בשביל אהבתם למרדכי.

המן עבד כל הלילה להכין את עץ התלייה למרדכי, בא עכשיו ודופק לו על הפתח, הוא הגיע לבקש מהמלך לתלות את מרדכי על העץ, המלך שואל מי בחצר? מי זה דופק לפני עלות השחר? פותחים את השער, ואמרו למלך שהמן הגיע, והמלך חשב לעצמו אני רואה שהחלום הוא לא דברים בטלים, וכי בשביל מה הגיע המן כ"כ מוקדם אם לא בשביל להרוג אותי, והחליט לבדוק את הנושא, אני ישאל אותו את השאלה ואני יראה איך הוא יענה לי, אמר המלך: שהמן יכנס, ויבא המן, והמלך שאל אותו, מה לעשות באיש שהמלך רוצה לכבדו? המן הגאווותן חשב למי המלך רוצה לעשות כבוד יותר ממני, מי גדול ממני מי מכובד ממני, והיה בטוח שהמלך מתכוין לכבד אותו, ולכן אמר¹⁶⁷ אם רצית לעשות יקר לאיש אשר המלך חפץ ביקרו יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך ביום שהמליכו, וסוס שרכבת בו ביום שמלכת, ואת הכתר שנתן בראשך ביום שמלכת, והמלך כעס מאוד על שרוצה את הכתר, ופניו השתנו, חשב המלך, הרשע הזה לא מספיק לו המלבוש והסוס רק רוצה גם הכתר שבראשי, אם כן מה נשאר לי, כיון שראה המן שכעס המלך על הכתר חזר ואמר שיתנו הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים, ולא הזכיר את הכתר, והמשיך בדבריו, וילבישו את האיש וירכיבו אותו ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש שהמלך רוצה בכבודו,¹⁶⁸ ואחד מגדולי המלכות יכריז ויאמר: כל מי שלא יכרע ולא ישתחוה לו יהרג.

מיד אמר המלך להמן,¹⁶⁹ מהר לך ותעשה הכול למרדכי, אמר המן למלך: ישנם הרבה יהודים בשם מרדכי, לאיזה מהם כוונתך? אמר לו המלך: למרדכי היהודי שדבר טוב על המלך ויושב בשער ביתי, וכשהמן שמע את זה, נהיה לו רע מאוד, הוא התבלבל לגמרי, וכמעט השתגע, ואמר למלך מי זה מרדכי, יש הרבה אנשים בשם הזה, אמר לו המלך הרי אמרתי לך: מרדכי היהודי היושב בשער המלך, שוב אמר המן יש הרבה שערים בבית המלך, על איזה שער אתה מתכוון, אמר לו המלך בשער

¹⁶⁵ מנות הלוי קס"ו קס"ז

¹⁶⁶ מגילה ט"ז

¹⁶⁷ פרדר"א פ"ג

¹⁶⁸ מנות הלוי קס"ט

¹⁶⁹ תרגום שני.

הפונה מבית הנשים עד בית המלך, אמר לו המן תשמע המלך, מרדכי הזה הוא שונא שלי, והוא לא צריך כ"כ הרבה כבוד, תן לו עשרת אלפים ככרי כסף ואל יעשה לו הכבוד הזה, אמר לו המלך: תן לו עשרת אלפים ככרי כסף, ואפקיד אותו על ביתך, ולך תעשה לו את הכבוד, ענה המן, יש לי עשרה בנים שיכבדו את המלך וירוצו לפני סוסיך, ואל תעשה לו את הכבוד, אמר לו המלך: אתה ואשתך ובניך יהיו עבדים למרדכי, ולך תעשה לו את הכבוד, ענה המן: מרדכי הוא איש פשוט לך ותעשה אותו ראש עיר, או ראש מדינה, זה יהיה מספיק בשבילו, אמר לו המלך: על מדינות ומחוזות אמשיל אותך, וכל מלכות הים והיבשה ישמעו לך, ולך תעשה לו את הכבוד, ענה המן: שם המלך ושמו ילך מעתה בכל המדינות ובכל העולם, והכבוד הזה לא יעשה לו, ענה המלך: שמי ושמו ילך מעתה בכל העולם, וגם הכבוד הזה לא ימנע ממנו, ענה המן: ספרים ואגרות נשלחו בכל מדינות המלך לאבד את עם מרדכי, ישבו האגרות והספרים, ואל תעשה לו הכבוד הזה, אמר אחשוורוש: הספרים והאגרות ששלחתי אני מבטל אותם וכל הכבוד הזה לא ימנע ממנו, ויגער המלך בהמן: "מהר" קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, אל תפיל דבר מכל אשר דברת.

פגישת המן עם מרדכי

כשראה המן¹⁷⁰ שדבריו אינם נשמעים למלך, וכל השתדלותו לבטלה, הלך לגנזי המלך, כשקומתו כפופה, עיניו כהות, ליבו אטום, מעיו מבוקעים, וברכיו דופקות זו לזו, לקח משם לבוש מלכות שלבש המלך ביום הראשון למלכותו, וגם שאר לבושי מלכות שציוה לו המלך, אח"כ הלך לאורוות הסוסים, ולקח משם הסוס שהיה בראש האורווה, שהיה תלוי בו רביד הזהב, ועם כל השלל הלך בלית ברירה למרדכי הצדיק לבית המדרש, לעשות לו מה שהמלך ציווה. כשמרדכי ראה שהמן מתקרב לבית המדרש, היה בטוח שהוא מגיע להרוג אותו, לכן אמר לילדים שלמדו איתו, תברחו מיד כדי שהמן לא יהרוג אתכם ביחד איתי, אמרו לו התלמידים, רבינו מרדכי, אנחנו לא בורחים מה שיקרה איתך יקרה איתנו, ¹⁷¹מה עשה מרדכי נתעטף בטליתו ועמד להתפלל, הגיע המן הרשע וישב שם, אמר להם: במה אתם עסוקים? אמרו לו: במצות העומר שהיו ישראל מקריבים בבית המקדש, [עומר זה שם מדה, מידה זו של שעורים הקריבו בבית המקדש ביום ראשון של חוה"מ פסח], אמר להם המן: ומה זה העומר של כסף או זהב, של חיטים או שעורים? אמרו לו: של שעורים, אמר להם: וכמה שוויו עשרים ככר או עשרה ככר? אמרו לו: עשרה מנה גם מספיק לך, אמר להם: קומו, כי נצחו עשר מנים שלכם, את עשרת אלפים ככר כסף שלי, ואת עשרת בני.

וכשמרדכי גמר תפילתו,¹⁷² שאל המן בשלום מרדכי, אמר לו מרדכי: אין שלום אמר ה' לרשעים, אמר המן: המלך ציווה אותי להרכיב אותך על הסוס ברחוב העיר, ובכן לבוש את לבוש המלכות וארכיב אותך, אמר מרדכי להמן: רשע, מה אתה מבזה את המלך? וכי יתכן ללבוש לבוש המלך בלי להתרחץ, אתה לא רואה שאני לבוש שק ויושב על האפר בגללך, אלא הולכיני לבית המרחץ ואח"כ אלבש לבושו של המלך,

¹⁷⁰ תרגום שני.

¹⁷¹ ילקו"ש תתנ"ח

¹⁷² מגילה ט"ז. פרד"א נ', רבה י' ד'. ילקו"ש תתנ"ח.

מה עשתה אסתר? צייתה לכל בעלי מרחצאות שלא יעבדו ולא יחממו את המרחץ, ואם המן יאמר לבלנים לחמם את המרחץ, לא ישמעו לו, הלך המן בכל המרחצאות, ולא מצא מי שיעזור לו, ובעל כרחו חימם בעצמו את המרחץ, ושלח לבנו הגדול לקרא למרדכי למרחץ, וכשמרדכי ראה את בנו של המן הכה אותו ברגליו ואמר לו: למה לא בא אביך בעצמו, הרי הוא עבד שלי, הלך אצל אביו ואמר לו שיבוא בעצמו, הלך המן בעצמו בעל כרחו, ונכנס עמו לבית המרחץ ורחץ את מרדכי, כשיצא אמר לו המן: לבוש את הכתר, אמר לו מרדכי: מה אתה מבזה את המלך? וכי אפשר ללבוש את הכתר בלי להסתפר? ואסתר המלכה ציוותה לכל הספרים שלא יעבדו היום, וכיון שלא מצא ספר שיספר את מרדכי, הלך לביתו והביא מספרים וגלח את ראשו. ובעוד שהמן מספר אותו היה נאנת, אמר לו מרדכי: מדוע אתה נאנת? אמר המן: אני הייתי חשוב למלך יותר מכל השרים ועכשיו נהייתי בלן וספר, אמר לו מרדכי: רשע, אתה ספר ישן, בכפר קרצום היית ספר עשרים ושנים שנה.

אח"כ אמר¹⁷³ המן למרדכי: עלה ורכוב על הסוס אמר מרדכי: אני כבר זקן, ואין בי כח לעלות ולרכוב מעינוי הצום, אמר המן: הרי אני גם זקן, אמר לו מרדכי: הרי אתה אשם בכל זה, מה עשה המן? השפיל את עצמו והתכופף, ונתן מרדכי רגלו על צווארו ועלה, ורכב על הסוס, וכשעלה, בעוד שהניח עליו רגל אחד, בעט בו ברגלו השנייה, אמר לו המן: והלא כתוב בתורה בנפול אויבך אל תשמה, אמר לו מרדכי: רשע, זה כתוב בישראל, אבל באומות העולם, מותר לשמות.

ככה יעשה

אסתר המלכה,¹⁷⁴ רצתה שכל שונאי ישראל יראו איך שהמן מרכיב את מרדכי, לכן הוציאה כרוז בכל המדינה, שכולם יסגרו את החנויות ויבואו לשוק, כי עומדים לתלות את גדול היהודים על עץ, ואסתר¹⁷⁵ שלחה למרדכי אוכל מהמשתה שהכינה, כדי שיאכל טרם שירכב על סוס המלך, ולפני שהמן הרכיב את מרדכי, שולח לו מבית המלך, עשרים ושבעה אלף בחורים, כוס זהב בימינם, וגביע זהב בשמאלם, להראות לכולם שזה תגמול על שהציל את המלך משתיית סם, והמן הלך אחריהם מרכיב את מרדכי ברחוב העיר וכשהמן קרא: ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, היו הבחורים קוראים אחריו בקול גדול לפני מרדכי הצדיק, ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, וכולם מסתכלים מכל עבר ושומעים את המן צועק ככה יעשה לאיש וכו', ובהתחלה לא ידעו מה קורה, מי מושך ומי רוכב, כי כשמרדכי פשט את בגדיו ולבש בגדי מלכות, העיז המן הרשע ברוב חוצפתו ללבוש את בגדיו של מרדכי כדי שאנשים לא יכירו שהמן מושך את הסוס, אבל כמובן שמרדכי לא פשט את הציציות, לכן בהתחלה לא הכירו מי מושך ומי רוכב,¹⁷⁶ אבל כשראו את התכלת של הציציות של מרדכי שרכב על הסוס, התחילו היהודים לצהול ולשמוח [שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי], והלכו בני ישראל בימינו ובשמאלו וענו ואמרו: ככה יעשה לאיש אשר המלך הבורא שמים וארץ חפץ ביקרו, ואסתר הביטה וראתה את

¹⁷³ פרדרי"א נ', ויקרא רבה כ"ח.

¹⁷⁴ ויקרא רבה כ"ח ו'.

¹⁷⁵ תרגום שני, ומנות הלוי קע"ב.

¹⁷⁶ לפלגות ראובן ליקוטים לפורים בשם ר' יהונתן בעל אורים ותומים.

מרדכי בן דודה, לבוש בלבוש מלכות וכתר מלכות בראשו ורוכב על סוס המלך, ותשבח ותהלל את אלוקי השמים על התשועה הזאת, ושה' ענה אותו בעת צרתו, אחרי שראתה אותו לבוש שק על בשרו ואפר על ראשו, ואמרה: עליך נתקיים הכתוב, "מאשפות ירים אביון" וגם מרדכי נתן שבח והודיה לה' ואמר: "הפכת מספדי למחול לי".

המן משך והלך וצעק ברחוב עד שהגיע ליד ביתו,¹⁷⁷ וכיון שה' רצה להשפיל את המן ולתת לו מכות מופלאות עד שיגיע לתכלית הנפילה, לכן ה' עשה שהבת שלו, היא בעצמה תבזה אותו.¹⁷⁸ הבת של המן שמעה קולות מהרחוב, ועלתה לגג לראות מה קורה, וראתה למטה שאחד מושך בסוס, והשני עם בגדי מלכות רוכב על הסוס, חשבה בודאי מרדכי מרכיב את אביה המן, לקחה את העביט של מי רגלים ושפכה הכל על ראשו של המן, והמן הרים את הראש לראות מי זה שלכלך אותו, וכשראתה ביתו שזה אביה המן, הפילה את עצמה לארץ ונהרגה, וככה המן הסתובב בכל העיר, ולבסוף כשרצה ללכת הביתה,¹⁷⁹ הפסיקו לתת לו כבוד ולהרחיב לו את הדרך, רק היו דוחפים אותו, והלך לביתו עצוב¹⁸⁰ וקיבל צרעת במצחו, והיה אבל על ביתו, וחפוי ראש מהבושות שנעשתה לו.

אמנם עדיין¹⁸¹ היה ליבם של ישראל חרד, כי עדיין לא התבטלה הגזירה, ולא החזירו את ספרי האף והחמה ששלח המלך להשמיד ולהרוג את היהודים, ואף ששמחו בגדולת מרדכי, ובפרט שזה היה על ידי השפלת איש הבליעל המן הרע הזה, אבל עדיין הגזירה מרחפת, ודתי פרס ומדי ידועים, כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב, אמנם ידעו שיש התעוררות לתשובה, כי מרדכי עורר את כולם, וגם צמו שלושה ימים, וגם רואים שה' התחיל לעזור, ולעשות להם טוב, אבל פחדו שהיצר הרע לא יתגבר עליהם שוב ח"ו, והתפללו לה' שיתן להם חנינה ויגמור את הישועה, וגם מרדכי הצדיק אחרי שהרכיבו אותו ברחוב העיר,¹⁸² השליך מעליו את לבוש הארגמן, ושוב לבש שק וישב על האפר, והיה מודה ומתפלל לה' עד הערב.

כשהגיע המן הביתה מלוכלך ומבוזה,¹⁸³ כל החברים שלו התקבצו לנחם אותו, והם לא ידעו כל מה שקרא להמן עם המלך, שהמלך רצה להשפיל את המן, רק חשבו אולי המלך רצה לגדל את מרדכי ולא מצא איש גדול כהמן לכבד את מרדכי, אבל המן במר נפשו סיפר לאשתו ולחברים שלו את כל המפלה שלו, שבבוקר כשהגיע למלך ודפק על הפתח, הפריע אותו משנתו, וביקש מהמלך לתת למרדכי כסף במקום לעשות לו את הכבוד, או להמשיל את מרדכי על מדינות, או שהמן ואשתו ובניו יהיו עבדים למרדכי, ולא יעשו לו את הכבוד, והמלך אמר לעשות את כל הדברים, וגם לעשות לו את הכבוד, וכך המן סיפר להם כל מה שקרה לו, "אבל" המשיך המן

¹⁷⁷ אור חדש קפ"ז

¹⁷⁸ מגילה ט"ז

¹⁷⁹ מנות הלוי קעד :

¹⁸⁰ מנות הלוי קע"ד : בשם שערי בינה לר' אלעזר מגרמישא, וע"ע קעט :

¹⁸¹ מנות הלוי קע"ג

¹⁸² תרגום.

¹⁸³ מנות הלוי קע"ה

בדבריו: ¹⁸⁴ **כל זה רק מקרה**, המלך פשוט לא ישן טוב בלילה, אני עוד אתגבר על מרדכי, ואבקש מהמלך לתלות אותי, ואהרוג את היהודים.

אך חכמיו לא השתכנעו, וגם אשתו לא הסכימה לזה, ואמרו לו: לא ולא המן, זה לא מקרה, אנחנו טעינו, ¹⁸⁵ כשאמרנו לך בראשונה לתלות אותי, חשבנו שהוא מאותם אנשים שאינם מזכירים להקדוש ברוך הוא, עכשיו אם מזרע היהודים מרדכי, אם הוא מאותם שמיחידים להקב"ה, מאותם שנפלו לכבשן האש בשביל ה' ונצולו, ומאותם שנפלו לגוב אריות לשם השם, לא תוכל לו, כי נפול תיפול לפניו, זה היה רק התחלת המפלה, ולכן ¹⁸⁶ העצה הכי טובה בשבילך כעת, לשבור את העץ שהכנת, ולעשות שלום עם מרדכי, והמן התווכח אתם, ואמר שלא יהרוס את העץ, כי הוא רוצה עוד לתלות את מרדכי, ובאמצע הוויכוחים ועדיין עוד לא נח ועוד לא התרחץ טוב מהלכלוך, וסריסי המלך הגיעו, כעת ¹⁸⁷ התחיל המן לקלוט שאסתר המלכה רוצה להפיל אותו בפת, ולא כל כך מבקשת לכבדו, והיה נבהל ולא רצה ללכת אבל הוא ¹⁸⁸ נחטף על ידי סריסי המלך, שהבהילו אותו, והביאו אותו למשתה שעשה אסתר.

פרק שביעי

סעודת אסתר השניה

המלך והמן באו לשתות עם אסתר המלכה, ¹⁸⁹ המלך היה נבוך ומחשבתו טרודה שרצה לדעת מהי בקשת אסתר שהבטיחה לו "מחר אעשה כדבר המלך" ורצה לדעת לאיזה סיבה הזמינה אותו לסעודה, והמן היה טרוד על מה שאירע לו, בכל זאת עשה עצמו כשמח ועליו במשתה, וכיון שאכלו ושתו, אמר המלך לאסתר: מה שאלתך אסתר המלכה, וינתן לך, ומה בקשתך אפילו עד חצי המלכות אתן לך, ¹⁹⁰ רק לבנות את בית המקדש לא אסכים, ואסתר הרימה עיניה כלפי השמים ואמרה: אם מצאתי חן בעיניך המלך, [וכוונתה היה למלך העליון הקב"ה] ואם על המלך טוב [בזה כוונה לאחשורוש] ¹⁹¹ ותתן אסתר קולה בבכי, ותצעק צעקה גדולה ומרה לאמר: מה יש לי עוד אדוני המלך בכל מלכותך ובתפארת ממשלתך, כי מכרת אותי ואת עמי ביד איש צר ואויב להשחית אותנו עבור **בצע כסף**, אמר המלך בחרי אף: מי הוא זה ואי זה הוא, האיש החצוף והמורד אשר ¹⁹² סיפר את ענין המכירה בכסף? אם ישנו בכל מלכותי לא אשקוט ולא אנוח עד שאנקום ממנו, ובכלל מאיזה עם את? ותען אסתר: אדוני המלך, יהודית אני, ¹⁹³ בת מלכים אני, ממשפחת שאול המלך, בדת מרדכי היהודי היושב בשער מלכותך, ואתה יודע וזוכר את מעשה מרדכי אשר הציל אותך

¹⁸⁴ יוסף לקח.

¹⁸⁵ מדרש פנים אחרים פ"ו, וילקו"ש תתנ"ח.

¹⁸⁶ יוסף לקח ופי' הגר"א

¹⁸⁷ מהרשי"א מגילה ט"ז.

¹⁸⁸ מדרש פנים אחרים פ"ו

¹⁸⁹ פי' המיוחס להרמב"ם.

¹⁹⁰ תרגום

¹⁹¹ יוסיפון פ"ד

¹⁹² לפי החת"ס בענין פרשת הכסף לעיל

¹⁹³ והמלך אחשורוש עד הסעודה הזאת, במשך ארבעה שנים, שאסתר היתה מלכה, לא ידע מהיכן אסתר, לא ידע את עמה ומולדתה, ולכן עד עכשיו לא דיבר ישירות עם אסתר רק על ידי מתורגמן, אבל כעת ששמע שהיא בת מלכים התחיל לדבר אתה ללא תורגמן (מגילה ט"ז)

ממות מבגתן ותרש שרצו להרגך, והצר הצורר הוא, איש צר ואויב¹⁹⁴ המן הרע הזה, אשר גדלתו על כל השרים, והוא תמיד מחפש רעתך,¹⁹⁵ בעצתו הרגת את ושתי, וכעת כל הסיפור שהגיע לשכנע אותך להרוג את היהודים, זה רק בשביל שהוא רוצה להרוג אותי שאני יהודיה,¹⁹⁶ זה העיקר אצלו, רק כיון שהוא יודע שאין לו מה להלשין עלי רע, שאני שומעת לקולך ועושה כל מה שתצוה אותי, לכן הוא ביקש רשות להרוג את היהודים ועל ידי זה הוא יהרוג גם אותי, ותראה שהמן לא מבקש טובתך, כי גם כשביקש להרוג ת היהודים, הוא לא רצה לתת לך את העשרת אלפים ככר כסף, עד שבסוף ויתרת לו, ולא רק אותי הוא רוצה להרוג, אלא גם אותך¹⁹⁷ הוא רצה להרוג באמצע השינה, וללבוש בעצמו בגדי מלכותך ולהלביש הכתר על ראשו, ומהשמים סובבו שאת הכבוד יקבל מרדכי הצדיק, המן הוא איש צר ושונא וצריך לתלות אותו, [ובאמת אסתר לא התכוונה לטובת עצמה, שהרי הסתכנה לבא לאחשורוש כדי להציל את היהודים, רק היתה צריכה לשכנע את אחשורוש].

והמלך¹⁹⁸ זוקף עיניו לגינה שאחורי הבית, ושם בגינה היה לו כל מיני עצי פרי יפים מאוד, וה' שלח מלאכים בדמות הבנים של המן שיעקרו את העצים, ואחשורוש קם בחמתו ממשתה היין אל הגינה ושאל אותם מה זה? מי ציוה לכם לעשות כן? אמרו לו המלאכים בדמותם של הבנים של המן, אבינו המן המשנה שלך יש לו גינה, וציוה עלינו לעקור מכאן ולשתול שם, והמלך שב מיד לבית המשתה לצעוק על המן, והמן ראה שאין לו עצה להנצל מהמלך וניסה לבקש רחמים מאסתר. הוא קם ממקומו ללכת לאסתר, מיד הגיע המלאך מיכאל ודחף אותו על אסתר והפילו,²⁰⁰ רצה לעמוד, והמלאך מפילו,²⁰¹ ואסתר צעקה, אדוני המלך הוא רוצה להרוג אותי בפניך. אחשורוש צעק על המן, מה אתה עושה כאן? האם אתה רוצה להרוג את המלכה אצלי בבית, כיון שראו העבדים של אחשורוש שהוא כועס על המן, סחבוהו לחוף וכיסו את פניו, כי כך היה מנהג פרס כשכועס המלך על אי זה אדם, להוציאו החוצה ולכסות פניו, באותה שעה בא אליהו זכור לטוב ונדמה לחרבונה שהוא אחד ממשרתים, ואמר לו אדוני המלך וכי הרעה²⁰² הזאת בלבד עשה לך המן? הוא היה באותה עצה עם בגתן ותרש להרגך, וסימן יש לך שזה נכון, כי מיד כשמרדכי גילה את סודם, מיד התחיל לשנוא אותו, והכין לו עץ תליה, והנה הוא בביתו של המן. אמרה אסתר למלך: מרדכי היועץ הוא בן דוד שלי, הוא גידלני, והוא שהציל אותך מבגתן ותרש, מיד קרא המלך למרדכי הצדיק ואמר לו²⁰³ קח את המן האויב הרע צורר היהודים, ותתלה אותו על העץ שהכין לעצמו, ותשפטהו בשפטים רעים, ועשה בו כטוב בעיניך, מיד יצא מרדכי מאת המלך, לקח את המן משער המלך, ומרדכי אמר להמן, בא עימי המן השונא האויב הרע אשר לי וצורר היהודים, ונתלה אותך על העץ שהכנת בשבילך, ענה המן ואמר למרדכי: טרם יתלו אותי על העץ, אבקש ממך שלא תתלה אותי כמו שתולים אנשים פוחזים, אני אדם חשוב הייתי, משנה למלך היה

¹⁹⁴ במגילה טז, אמרו שהיתה מחווה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן.

¹⁹⁵ מגילה ט"ז

¹⁹⁶ מנות הלוי קע"ז

¹⁹⁷ תרגום

¹⁹⁸ תרגום

¹⁹⁹ פי' המיוחס להרמב"ם, ועיין מנות הלוי קע"ט בשם מדרש.

²⁰⁰ רש"י מגילה ט"ז

²⁰¹ אסתר רבה פ"י ט' ומנות הלוי קע"ט

²⁰² ילקו"ש תתנ"ט

²⁰³ תרגום שני, ופי' המיוחס להרמב"ם.

שמי, חוסה נא על כבודי, בבקשה ממך חוסה על נפשי, אל תתלה אותי על העץ, הרגני כאשר תחפוץ, כרות ראשי בחרב המלכות אשר בה נהרגים כל ראשי המדינות, והמן צעק ובכה, אבל מרדכי אמר: אתה רצית להביא רעה על כולנו, לא ריחמת על קטנינו, לא חסת על זקנינו, כיצד ארחם עליך? וכשהמן ראה שאין דבריו נשמעים, נשא קולו ביללה ובכיה בתוך גינת הביתן. ויען המלך ואמר: "תלוהו!" באותה שעה הסיירו את מצנפתו ומרטו את זקנו וכבלוהו, ותלו את המן על העץ שהכין למרדכי, והשליכו עליו אבנים, ובני ישראל שמחו, והכוהנים הריעו בחצוצרות, וחמת המלך היושב בשמים שקטה, ותליית המן היה ביום הראשון של חול המועד פסח והיה תלוי על העץ כל השנה עד פורים, שאז הצטרפו אליו עשרת בניו.

פרק שמיני

באותו יום נתן²⁰⁴ אחשוורוש לאסתר המלכה, את הבית של המן וכל עבדיו וכל עושרו, וכל אשר לו בבית ובשדה, כדי לפייס אותה, שלא תחשוב שהוא מרוגז עליה שהזמינה את המן לסעודות, ומרדכי בא לפני המלך ללא רשות, כי במות המן נתבטלה הגזירה שנעשתה בעצתו, שגזר שכל אשר יבא אל המלך ללא רשות יומת, ומעתה בכל זמן שמרדכי רצה היה בא אל המלך ללא רשות, שנעשה קרוב למלכות, על ידי שנודע כעת שהוא קרוב למלכה, כי אסתר הגידה למלך שהוא דוד שלה, ושהוא בן מלכים. המלך הסיר טבעתו שהעביר מהמן ונתן אותו למרדכי, ועשה אותו משנה למלך, ואסתר מינתה את מרדכי על הבית של המן.

אבל כל זה לא היה מספיק, כי עדיין לא ביטל אחשוורוש את המכתבים ששלח להרוג את היהודים,²⁰⁵ ואסתר דאגה מאוד על זה, כי היא לא בקשה מהמלך לתת לה את הבית של המן, ולא בקשה לעשות את מרדכי משנה למלך וחשבה שאת זה הוא נתן לה במקום לבטל את הגזירה, לכן אסתר נכנסה עוד פעם למלך, ונפלה לרגליו ובכתה והתחננה לו, להעביר את רעת המן ומחשבתו שחשב לאבד את היהודים, והמלך הושיט לה את שרביט הזהב כדי שתקום, ואסתר נעמדה לפני המלך, ואמרה: אמנם המלך כבר ביטל את הגזרה כשהמן התווכח ולא רצה לעשות את הכבוד למרדכי, המלך אמר שהוא מבטל את הגזירה, אבל צריך לכתוב שיחזירו את הספרים והמכתבים שכתבו לכל המדינות לאבד את היהודים, כי אפילו אם תציל אותי ואת מרדכי, לא אוכל לראות את הרעה שיקרה לעמי, ולא אוכל לראות באבדן מולדתי.

המלך²⁰⁶ אחשוורוש אמר לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי: לדעתי אין צורך בזה, כי כולם יודעים שנתתי את הבית של המן לאסתר, ותלו אותו על עץ בשביל שרצה להרוג את היהודים, אבל אם בכל אופן אתם מפחדים שיהרגו את היהודים, אני נותן לכם רשות לכתוב מכתב חדש, אבל להחזיר את הישנים בלתי אפשרי, כי כתב שנכתב בשם המלך אין להשיב.²⁰⁷ ומרדכי הצדיק מצא עצה לבטל את המכתבים הראשונים, בדרך של "ונהפוך הוא" שיכתבו כן: דעו כי היהודים הם אנשי בריתו של המלך, ולבקשת היהודים שצעקו למלך על החמס והרע שעשו להם אויביהם להחריב

²⁰⁴ מנות הלוי

²⁰⁵ יוסף לקח

²⁰⁶ מנות הלוי קפד.

²⁰⁷ מנות הלוי קפו

את בית המקדש, נתן להם המלך רשות, שיבחרו יום אחד לעשות נקמה בשונאיהם, ובחרו ביום י"ג אדר לעשות כן,²⁰⁸ והמלך צוה להמן שהיה משנה למלך שיכתוב כן בכתב בשם המלך, אבל המן גנב את לב המלך, עד שהמלך בטח בו שיכתוב שיהרגו היהודים את אויביהם ב"ג אדר, ונתן לו טבעתו וחותמו, והמן הזיין, כיון שהיה שונא יהודים, הפך את הדבר שיהרגו את היהודים ביום הנזכר, וכאשר נודע למלך על הזיוף הנורא, ששלח ידו ביהודים הפך רצון המלך, תלה אותו על עץ.

כל הדבר הזה²⁰⁹ לקח הרבה זמן בגלל סירובו של אחשורוש הרשע, שעמד ברשעו מתחילתו ועד סופו, עד אשר בכ"ג סיון²¹⁰ זכר ה' חסדו ואמונתו לבית ישראל, ואחשורוש הסכים לשלוח מכתב חדש, וראו כל היושבים בקצוות הארץ את ישועת אלוקינו, שהלכו האגרות בכל העולם, והתפרסם ישועת ה', שנתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם, להשמיד להרוג ולאבד את כל המצירים אותם ובעיקר מזרע עמלק וגם טפם ונשיהם, ולבוז שללם, כי בודאי²¹¹ הם אשר בקשו מהמן לזיין את המכתבים, ולכן גם אותם צריך להרוג, וזה יהיה בשלושה עשר לחדש אדר בכל מדינות המלך:

באותו מעמד כשהסכים המלך למרדכי ואסתר, יצא מרדכי מלפני המלך בלבוש מלכות יקר מאוד מתכלת וחור,²¹² והיה שמח וטוב לב, ובכבוד גדול, לבש עטרת זהב גדולה, והיה קבוע בו אבנים טובות ומרגליות, וכתונת ארגמן שהיה מצויר עליו צפרים ועופות, והכתונת היה שווה ארבע מאות ועשרים ככרות זהב, והיה מצויר על בגדיו את העיר ירושלים וגם היה לו כתר זהב, ולפני הכתר היה לו תפילין על ראשו וכיון²¹³ שהיה כולו עטור בזהב לא רצה מרדכי שרק התפילין יהיה מעור לכן גם את התפילין שיבץ בזהב, וכשהיה הולך בשוק, נערים הולכים לפניו וכוהנים תוקעים בחצוצרות ומכריזים ואומרים כל מי שלא ישאל בשלום מרדכי ובשלום היהודים, הוא יהרג, וביתו יחרב, ועשרת בני המן הלכו לפניהם ואומרים הנה אבינו המן הטיפש בטח בעושרו וכבודו ומרדכי העניו שבר אותו בצומותיו ותפילותיו, וכל הגויים שהיו שונאים את היהודים התחילו לפחד, וליהודים היה אורה ושמחה וששון ויקר, גזרותיו של המן בוטלו,²¹⁴ וזניתן רשות ליהודים, לעסוק בתורה, לשמור שבתות ומועדים, לעשות ברית מילה, ולהניח תפילין. בכל מדינה ועיר שהגיע דבר המלך, נעשה שמחה וששון ליהודים, ורבים מהגוים היו מתגיירים מפחד היהודים.

פרק תשיעי

ביום י"ג אדר ביום שחשבו אויבי היהודים לשלוט בהם, ונהפוך הוא, ששלטו היהודים בשונאיהם, היהודים נקהלו בכל המדינות, להרוג את מבקשי רעתם, ואף אחד לא עמד בפניהם, כי נפל פחדם על כל העמים, ובשושן הבירה הרגו חמש מאות

²⁰⁸ אבן עזרא ח' ח'

²⁰⁹ מנות הלוי קפט

²¹⁰ מגילה י"א ע"א

²¹¹ מנות הלוי קצ

²¹² תרגום

²¹³ הרב זילברשטיין שליט"א בשיעורו י"ז אדר ב' תשס"ה. ומכאן ראיה להנ"ב מהדו"ק א', ודלא כמנח"ש תניינא קי"ב שהשיגו.

²¹⁴ עיין מגילה ט"ז, ואיני יודע מתי גזר גזירה זו.

שרים מזרע עמלק, וגם עשרת בני המן שהם²¹⁵ גרמו לבטל את בנין בית המקדש בתחילת מלכות אחשורוש הרגו, ובהריגתם היה²¹⁶ פלא גדול שאף שהרגו אחד כאן ואחד כאן, יצאו נשמתם בבת אחת, והיהודים לא לקחו כלום ולא בזזו את ממונם של ההרוגים²¹⁷ כדי שהמלך לא יתן עין צרה בממון, ומהיכן ידעו שבכל העולם לא שלחו יד לבזוז את ממון הגויים, אלא שהמגילה²¹⁸ נכתבה ברוח הקודש ומזה ידעו מה נעשה בעולם.

באותו יום בא מספר ההרוגים לפני המלך.²¹⁹ המלך התאבל מאוד עליהם, ואמר לאסתר המלכה בכעס, בשושן הבירה שהיא רק עיר אחת הרגו היהודים חמש מאות איש, וגם את עשרת בני המן, ומי יודע כבר כמה הרגו בשאר המדינות, כיון שאמר כך בא מלאך וסטר לו על פיו, ולכן אמר מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך ותעש, אמרה אסתר: אם על המלך טוב יותר רשות גם מחר ליהודים בשושן לעשות כמו היום, ואת עשרת בני המן שנהרגו יתלו על העץ, והמלך נתן רשות, ותלו את עשרת בני המן על אותו עץ שהיה המן תלוי, ולפני שתלו אותם²²⁰ קטעו להם את הראש, ונתלו בלי הראש, והיהודים בשושן נקהלו גם בי"ד אדר והרגו שלש מאות איש מזרע עמלק, ובשאר המדינות הרגו שבעים וחמש אלף מזרע עמלק, ובכל אלו לא שלחו היהודים ידם בממונם.

בכל המקומות שהיו יהודים ונלחמו בי"ג אדר, נחו מהמלחמה ביום י"ד אדר ועשו יום משתה ושמחה, אבל בשושן נמשכה המלחמה גם ביום י"ד אדר, ונחו ביום ט"ו אדר, ואז עשו יום משתה ושמחה,²²¹ וזוהי היה באותה שנה שהיה הנס בלבד, אבל בשנים הבאות עמדו בני הפרזים, ונהגו מעצמם לעשות ביום י"ד שמחה ומשתה ויום טוב, אבל עיירות מוקפים חומה לא עשו כלום, לפי שהיה הנס גדול יותר בפרזים, שהיו בסכנה יותר, שיותר קל להלחם בהם.

אסתר²²² המלכה שלחה ובקשה לחכמים, שיכתבו מגילה לדורות, ולא הסכימו כיון שלא מצאו על זה סמך מהתורה שמותר לכתוב מגילה, אבל באותו²²³ הזמן לשנה הבאה, האיר הקב"ה עיניהם ומצאו סמך מן התורה, עמד מרדכי ובית דינו וראו שצדקו דבריהם ומנהגם של פרזים, שראוי הנס הזה לעשות לו זכר לדורות, וקבעו אותו על כל ישראל אף על המוקפים, שכולן היו בספק סכנה, אבל ראוי להקדים פרזים למוקפים ביום אחד, מפני שהיה הנס שלהם יותר גדול, וגם שהם התחילו במצוה תחלה, לעשות להם לבדם יו"ט, לכך קבעו יו"ט של פרזים ביום י"ד שיהא מיוחד להם, ושל מוקפים קבעו ביום ט"ו שהוא היום שנחו בשושן, וקבלו עליהם ישראל את הדבר, שכבר התחילו הפרזים לעשות מעצמן, ושמרדכי כתב אליהם,

²¹⁵ רש"י.

²¹⁶ כתבי הרמ"ע מפאנו מאמר מעין גנים ח"א ליקוטים.

²¹⁷ רש"י

²¹⁸ מגילה ז.

²¹⁹ מגילה ט"ז; מנות הלוי ר"ד.

²²⁰ תוספות פסחים דף קט:

²²¹ רמב"ן על מסכת מגילה דף ב.

²²² מגילה דף ז.

²²³ סדר עולם רבה פ' כ"ט

אמנם²²⁴ כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בימי מרדכי ואסתר, שיהיו קורים כבני שושן ויהיו נחשבים כאילו הם כרכים המוקפים אפילו שהם כעת חרבים, ויהיה זיכרון לארץ ישראל בנס הזה. לכן תיקנו שכל עיר שהיתה מוקפת בימות יהושע בן נון שהוא היה הראשון שנלחם בעמלק, יקראו בט"ו.

ומאהבת²²⁵ הנס שנעשה ליהודים קבלו עליהם מחדש את התורה, וזה היה קבלה יותר טובה ממה שקבלו במעמד הר סיני, כי שם היה בכפייה, שכפה עלינו את ההר, והקב"ה אמר אם²²⁶ מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, ולמה היה צריך כפייה הרי כשה' שאל אם מקבלים את התורה אמרו נעשה ונשמע! אלא שזה אמרו רק על התורה שבכתב מפני שאין בה יגיעה וצער, והיא מעט, אבל תורה שבע"פ יש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות, ואין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, אבל כעת אחר שנעשה הנס,²²⁷ וראו שכשעברו על איסור דרבנן שאכלו מסעודתו של אחשוורוש כמעט נכחדו מהעולם, קבלו על עצמם מאהבה גם תורה שבע"פ.

מן השמים הסכימו²²⁸ אתם שהארת התורה יתגלה ע"י קריאת המגילה, ואף שבכל²²⁹ מועד ומועד יש בהן קדושות וסודות נפלאים, צריך לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאוד, ואין אותו העולם מתגלה לחוץ מחמת רוב קדושתו, כי אם פעם אחד בשנה, ומתחיל להתגלות בהתחלת קריאת מגילה, וצריכים לעורר רחמים שיתגלה העולם הנ"ל לחוץ וישפיע ויאיר על ראשם של המתאספים לשמוע מקרא מגילה בלב טהור בלב של כוונה, ולכן מאוד מאוד צריכים לעורר בקריאת המגילה, בשעה שמברך בצבור על מקרא מגילה, כשאומר על מקרא ילבש חרדה ואימה על המברך, וגם על הצבור בשמעם הברכה, כשאומר הש"ץ על מקרא מגילה יפול עליהם חרדה ואימה והכנעה גדולה כי הוא עולם איום גדול ונורא, ומאור העולם ההוא יבא שפע וניצוץ קדושה וטהרה להאיר על ישראל, ויכוין כל אחד מישראל שהוא כלי מוכן לקבל הקדושה והטהרה מזה העולם ובאותו אור של רחמים יזכה לחיים וחסד ושלא יבאו ישראל לשום מכשול, וימהר הקב"ה רחמים עלינו להוציאנו מאפילה לאורה.

פרק עשירי

אחר שנעשה מרדכי משנה למלך,²³⁰ הצליח אחשוורוש בזכות מרדכי במלכותו, כי תמיד היה מרגיש שהוא חסר, ורוצה תמיד למלאות נפשו מן העושר, וכעת הצליח בזכות מרדכי שנעשה לו למשנה, ושם מס על הארץ, אף במקומות שלא היו תחת מלכותו רק פחדו ממנו, וכן על איי הים הרחוקים ממנו. מרדכי הצדיק אחר שהצליח ונעשה משנה למלך, הדפיסו מטבע שהלך בכל העולם, לזיכרון הנס שנעשה על ידו, מצד אחד²³¹ שק ואפר ומצד שני עטרת זהב, אעפ"כ²³² גדולה ענוה שנשתבח בה

²²⁴ רע"ב מגילה פ"א מ"א

²²⁵ שבת דף פח/א

²²⁶ תנחומא נח פרק ג

²²⁷ ראיתי באיזה ספר, ואינני זוכר.

²²⁸ מגילה ז. שפת אמת, פורים תרמ"ז.

²²⁹ קב הישר פרק צ"ט

²³⁰ אבן עזרא, ונר מצוה י"א.

²³¹ בראשית רבה ל"ט פסקא י"א

מרדכי, שבהתחלה היה חמישי לסנהדרין, וכיון שנעשה משנה למלך לא רק שלא רצה לעלות דרגה להיות רביעי, אלא אפילו לא רצה להיות על מקומו, אלא השפיל עצמו ונעשה ששי, שכל מה שהקדוש ברוך הוא נותן גדולה לצדיקים משפילים עצמם.

בקריאת המגילה אנו נוהגים לדפוק כל פעם שקוראים המן, והקב"ה עושה שכל פעם שדופקים בהמן, המן מרגיש כאילו דופקים עליו, כי אם היה המן חס ושלום מקיים את הגזירה, גם אנחנו לא היינו בעולם.

²³² ראשית חכמה, ענוה ז'.

²³³ מדרש אליהו קס"ו